

Lunds Universitet
Socialhögskolan
D-uppsats
SOA205
Vt/Ht 2007

MARTE MEO

"Show me" sade Maria

**En kvalitativ studie av Marte meo terapeutens
upplevelser och yrkeserfarenheter av metoden
inom socialt behandlingsarbete**

Anna-Karin Steinholtz

LUNDS
UNIVERSITET

Handledare: Kjell Hansson
Alexandrou Panican

Abstract

This thesis puts focus on Maria Aarts method “Marte meo” (on one’s own strength). With the video camera as a principal tool, the purpose of the method is to be a practical working tool to support developmental processes on specific target groups, for example parents and their children. The aim of the thesis was to describe Swedish Marte meo Therapists and Marte meo Supervisors personal- and working experiences of the method, which was introduced in Sweden year 1991. Central questions were: How does Marte meo Therapists describe the essence of the method, it’s establishment, development, and future in Swedish social services and psychotherapeutic treatment work? Which are Marte meo Therapists opinions of the methods relation to general problems and issues within social services and psychotherapeutic treatment work, such as the anchorage of theory and practice and the general claim for more research in social services interventions? In order to achieve the aim of the thesis a qualitative study was performed containing semi structured interviews with three Marte meo Therapists (two of them also titled Marte meo Supervisors). Theories and thoughts from principally Andrew Abbott and Pierre Bourdieu were used in the analysis of the study’s results.

The study showed that the three Marte meo Therapists *personal* experiences of the method was that Marte meo, apart from being a method, also to some extent symbolises the more and more evident paradigmatic shift going on in Swedish social services and psychotherapeutic treatment work. The interviewees’ described it as stronger focus on individual resources and healthbringing factors slowly replacing a problematic and diagnosis way of thinking. Regarding the Marte meo Therapists *working* experiences of the method, the study showed that it to a great extent was about the power in the picture. According to the interviewees’ the video clips effect in the treatment work together with the methods strong focus on both children’s and parents need, composes a great deal of the essence of Marte meo. About the methods establishment and development; the study clearly showed how within time, both the method and the profession Marte meo Therapist, have attained more acknowledgement and respect for it’s efficiency in Swedish social services and psychotherapeutic treatment work. The Marte meo Therapists in the study meant that it could be a consequence of the increasing attempts of active professionals to connect Marte meo method to theories within for example modern developmental psychology. The possible consequences of the fact that a lot of the attempts to connect Marte meo with theories are performed by others then the founder her self, were further developed in the final discussion of the thesis.

The Marte meo Therapists in the study strongly held that the method is an excellent tool when it comes to connect theories to practical social services and psychotherapeutic treatment work and also meant that a grand part of the future of the method and the profession Marte meo Therapist, lies within social services and psychotherapeutic treatment work with parenthood, especially within child placement and adoptions. The Marte meo Therapists in the study only in a small extent (in one of three interviews) reclaimed more research about Marte meo. In the final discussion of the thesis this issue was related to the general opinion of lack of research in Swedish social service treatment work and interventions.

Key words: Marte meo therapist, Marte meo method, establishment, development, Swedish social services and psychotherapeutic treatment work, system of professions, field, capital and habitus.

Innehållsförteckning

Förord.....	2
1. Inledning.....	3
1.1 Problemformulering	3
1.2 Syfte och frågeställningar	4
1.3 Begreppsdefinition	4
1.4 Fortsatt framställning.....	5
2. Marte meo metoden	6
2.1 Bakgrund och grundare	6
2.2 Grundläggande tankar.....	6
2.3 Teoretisk anknytning	7
2.4 Metodens struktur och byggstenar.....	9
3. Marte meo i nytutgiven forskning och utvärdering.....	10
3.1 Marte meo i skolan för barn med svåra beteendeproblem.....	10
3.2 Marte meo i forskning på ”The Family Triad”	11
3.3 Marte meo behandlingens effekter på lång sikt.....	12
3.4 Föräldrars upplevelser av Marte meo behandling	13
4. Teori.....	14
4.1 Andrew Abbott - The System of Professions	14
4.2 Pierre Bourdieu - sociologiska begrepp som analysverktyg	16
5. Metod	17
5.1 Genomförande och urval	17
5.2 Beskrivning av metod.....	18
5.3 Etisk avvägning	18
5.4 Metoddiskussion.....	19
5.5 Avgränsning	21
6. Resultatframställning	21
6.1 Presentation och analys av intervjuerna	21
7. Slutdiskussion.....	38
8. Litteraturförteckning	45
9. Bilagor.....	47

Förord

Först och främst ett stort tack till huvudpersonerna i min kvalitativa studie. På ett öppet, personligt och mycket fångande sätt har ni delat med er av era upplevelser och yrkeserfarenheter av att arbeta med Marte meo metoden.

På Socialhögskolan i Lund vill jag först rikta ett tack till professor Kjell Hansson som med kortfattad och konkret handledningskontakt inledningsvis triggat mig att fortsätta arbetet. Ett stort tack också till universitetslektor Alexandrou Panican som under mycket givande handledningsamtal och på ett entusiastiskt sätt guidat mig i den kritiska forskarrollen och i uppsatsskrivningens olika faser. Ni har båda gett ett väsentligt bidrag till uppsatsens slutliga form.

Den flexibilitet och förståelse jag har upplevt i kontakten med universitetslektor och docent Verner Denvall och professor Hans Swärd på Socialhögskolan i Lund har också varit ovärderlig i genomförandet av denna Magisterkurs, inom vilken jag hunnit med en och annan omregistrering. Ett stort tack till er båda och även till Carina Olsson som varit till god teknisk hjälp angående Luvit.

Tack också till Monica Hedenbro och Annett Lüpke som båda visat intresse för uppsatsen och mina frågor kring Marte meo metoden. Här vill jag även nämna Camilla Hettrel och Agneta Lindqvist för positivt bemötande till att jag refererar till era forskningsarbeten i denna uppsats.

Ett tack också till mina föräldrar som stöttat mig i uppsatsarbetet.

Sist men inte minst vill jag även nämna Sergio, Eric och Alejandro.

Vallromanes i november 2007

Anna-Karin Steinholtz
Socionom
akstz@telefonica.net

1. Inledning

Inom barn- och ungdomsforskning finns idag ett växande intresse hos allt fler forskare att förskjuta perspektivet i sitt tänkande från att leta efter problem, svårigheter och sjukdom (patogenes) till att försöka öka kunskapen om det som befrämjar självkänsla, motståndskraft och hälsa. Både inom forskningsområden och i den kliniska verksamheten har de senaste årtiondenas utveckling visat att det alltmer handlar om ett ökat fokus på kompetens och utveckling av resurser och styrka hos familjen (Angelöw, 2002). I denna anda utvecklade Maria Aarts i slutet på 1980-talet en praktisk arbetsmetod i Holland som hon kom att kalla ”Marte meo”. Namnet betyder fritt översatt från latin ”av egen kraft” och är ett resultat av Aarts strävan att skapa en enkel samspeletsmodell och en metod som på ett begripligt sätt kunde överföra professionell kunskap om barns behov av utvecklingsstöd till föräldrar och andra vårdgivare i barnets omgivning. Metodens främsta verktyg är videokameran. Genom att filma korta sekvenser av barnet tillsammans med föräldern i vardagsituationer får Marte meo terapeuten möjlighet att analysera hur samspelet fungerar i familjen. Utvalda delar av videomaterialet visas sedan upp i ett återgivningssamtal med föräldern i syfte att ge konkreta råd och en stegvis hjälp till att upprätta en naturlig dialog som förbättrar samspelet mellan barnet och föräldern. Aarts metod etablerade sig snabbt på internationell nivå och introducerades i Sverige 1991. Här, liksom i övriga skandinavien, har marte meo etablerat sig väl, inte minst inom socialt behandlingsarbete och annan klinisk verksamhet med barn och ungdomar (Hedenbro & Wirtberg, 2000).

1.1 Problemformulering

Etableringen har emellertid inte varit helt fri från kontroverser och delvis också kantats av motsägelser. Aarts ställningstagande att inte vilja teorisera metoden har t.ex. ställts emot av allt fler yrkesverksamma inom metoden som liksom akademikervärlden, saknat en ”avhängig teori” inom Marte meo. Metoden har kritiserats som ytlig och i starkt behov av teorikoppling medan andra samtidigt har påtalat metodens oerhörda komplexitet och unika förmåga att integrera ett flertal teorier och på detta sätt fungera som en brygga i den generella svårigheten att förankra teori och praktik inom socialt behandlingsarbete. Vissa anropar mer forskning och utvärdering på metodens behandlingseffekter och egentliga resultat medan andra menar att metodens främsta redskap; videokameran, fungerar som en unik kvalitetsgarant och som tillräckligt eller

t.o.m. ultimat bevis på att metoden fungerar. Hur det än må förhålla sig kring detta står det i alla fall klart att alltsedan introduceringen i Skövde 1991, har Marte meo metoden väckt en hel del motsridiga åsikter och återspeglar även tydligt vissa generella frågor och problem inom dagens sociala behandlingsarbete. I ljuset av detta kan också nämnas att den forskning och utvärdering som under dessa årtionden utförts på Marte meo metoden inom socialt behandlingsarbete har varit förhållandevis liten. Under de senaste två åren har emellertid något hänt på forskningsfronten. Metodens långsiktiga behandlingseffekter har granskats i en FoU-rapport (Hettrel & Lindqvist, 2006) och en studie har utförts kring klientens upplevelse av behandlingen (Hettrel 2006). I två färskva svenska avhandlingar förekommer också Marte meo metoden; dels som behandlingsmetod i socialt behandlingsarbete med barn och ungdomar (Axberg, 2007) och dels som del i ett mätinstrument i ett svenskt-internationellt forskningsprojekt kring familjetriaden (Hedenbro, 2006).

1.2 Syften och frågeställningar

Man kan alltså anta att den nyutgivna forskningen och utvärderingen befäster Marte meos fortsatta aktualitet och framförallt; det ökade intresset för metoden, både inom socialt behandlingsarbete och i forskningssammanhang. Men hur förhåller sig då Marte meo terapeuten till detta och till metoden i sig? Detta oerhört viktiga perspektiv saknas fortfarande enligt mig i detta sammanhang trots att det torde vara en outtömlig källa till information och kunskap kring metoden. Syftet med uppsatsen är således *att nå ökad förståelse för Marte meo terapeutens egna upplevelser och yrkeserfarenheter av metoden*. Vilken är Marte meo terapeutens bild av essensen av Marte meo metoden, dess etablering, utveckling och framtid inom socialt behandlingsarbete? Hur ser Marte meo terapeuten på Marte meo metodens förhållande till generella problem och frågor som de om förankring av teori och praktik och de om forskningsbehov inom socialt behandlingsarbete? Dessa centrala frågeställningar utgjorde grunden för uppsatsens kvalitativa studie bestående av semistrukturerade intervjuer med tre Marte meo terapeuter (två av dem även handledare inom Marte meo).

1.3. Begreppsdefinition

Med ”egna upplevelser” avses främst Marte meo terapeutens egna tankar och känslor inför metoden, som människa och privatperson. Begreppet ”yrkeserfarenhet” syftar i

stället till terapeutens egna erfarenheter av metoden i sitt sociala behandlingsarbete. När jag i detta arbete pratar om ”forskning” är det den allmänna betydelsen av orden jag hänvisar till, dvs. den del av vetenskaplig verksamhet som ger upphov till ny kunskap. Enligt denna definition krävs att undersökningen skall ha ett klart uttalat syfte och en frågeställning med frågor som man vill svara på för att syftet med undersökningen skall kunna nås. Svaren på dessa frågor skall erhållas av en klart formulerad och väl utformad metod. Resultatet presenteras i form av svar på de ställda frågorna och av de slutsatser som dras av dessa skall det konstateras om undersökningens syfte har nåtts eller inte. Slutligen innehåller denna definition på forskning också en diskussion om resultatets relevans och slutsatsernas giltighet (Egidius, 1997). Omfånget och djupet på forskning kan dock variera och för att markera skillnaden mellan Hettrels D-uppsats och Axbergs och Hedenbros avhandlingar benämns Hettrels kvalitativa studie som ”forskningsförberedande arbete” i uppsatsen.

Med begreppet ”utvärdering” hänvisar jag i detta arbete till den allmänna betydelsen av ordet; en *evaluering* eller en *värdering* av något. Till skillnad från en bedömning, syftar en utvärdering till just en värdering av en verksamhet, ett behandlingsprogram, en pedagogisk metod eller ett visst genomförande av en verksamhet. Hettrel & Lindqvist kvalitativa studie förstås i detta arbete som den typ av forskning som i mindre skala beskriver, karakteriserar och tolkar något i utredande syfte (Egidius, 1997). I analysen av min kvalitativa studie ansluter jag mig till Andrew Abbotts tanke om ”functional reality” (Abbott, 1988, sid. 81) och väljer att se Marte meo terapeuten som representant för en egen yrkeskår och inte som utövare av en specialisering inom socialt behandlingsarbete. Detta då begreppet terapeut redan innefattas i olika yrkesgrupper som t.ex. arbetsterapeut eller familjeterapeut. Inom Marte meo utbildningens två olika inriktningar är också Marte meo terapeut en av de tre terapeututbildningarna och därmed också särställd den mer praktiska inriktningen; *Marte meo vägledare*, som istället främst är lämpad för pedagoger eller lärare inom skola, barnomsorg eller annan omsorg och också därför bättre beskrivs som en specialisering.

1.4 Fortsatt framställning

Uppsatsen sätter fortsättningsvis fokus på Marte meo metoden genom en kort beskrivning av dess bakgrund och grundare samt en sammanfattning av metodens grundtankar, teoretiska anknytningar, struktur och byggstenar. Därefter redovisas

tidigare nämnd forskning kring Marte meo. I följande avsnitt presenteras de teorier jag främst använt i analysen av min kvalitativa studie. Ett metodavsnitt föranleder presentationen och analysen av resultatet i denna. I uppsatsens avslutande diskussion försöker jag besvara uppsatsens två centrala frågeställningar samt redogöra mina slutsatser kring uppsatsens syfte. Uppsatsen innehåller slutligen en litteraturförteckning och två bilagor.

2. Marte Meo metoden

Detta avsnitt avser att kortfattat presentera Marte meo metoden och dess grundare. Jag har också valt att ge plats åt de teorier inom modern utvecklingspsykologi som anses tangera och/eller integreras i metoden.

2.1 Bakgrund och grundare

Aarts började sin professionella yrkesbana inom arbete med barn och ungdomar år 1974 på ett hem för unga pojkar mellan 14-21 år. Hennes erfarenhet blir en upplevelse av att pojkarnas utveckling påverkas på ett negativt sätt då de växer upp isolerade från sin hem-miljö med personal som tar över föräldrarollen. 1976 börjar hon arbeta på en institution för barn med särskilda behov. Där blir hon varse det abstrakta och faktamässiga språk de professionella alltför ofta använder i kontakten med föräldrarna. Det blir helt enkelt svårt för dem att ta till sig viktiga kunskaper om sitt barns utveckling och behov. I slutet på 1970-talet inleder Aarts ett samarbete med psykologen Harry Bieman och på behandlingscentrumet ”The Orion Center” i Holland, utvecklar de tillsammans ”The Orion Home Training Programme”; en idag väletablerad videobehandlingsmetod i Holland. Här omsätter Aarts för första gången sina idéer om att förmedla professionell kunskap om barns särskilda behov i form av konkret och direkt information till föräldrarna. Aarts avslutar samarbetet med Bieman 1987 och som en vidareutveckling av sina idéer och nyvunna erfarenheter, skapar hon år 1987 Marte meo metoden och organisationen ”International Marte Meo Network”¹ (Aarts, 2000).

2.2 Grundläggande tankar

Grundtanken med metoden är att varje människa har en unik förmåga och kraft till utveckling och förändring (Hedenbro & Wirtberg, 2000). En annan viktig aspekt inom

¹ För mer information om Marte meo utbildningen, titlar och forum, se bilaga 1 i uppsatsen.

Marte meo är Aarts grundtanke om förändring: ”changes take place at action moment, and not in the mind” (Aarts, 2000, sid. 44) menar hon och anser därför att terapi bör fokusera mer på handling än på ord. Som en konsekvens av detta är också grundtanken med Marte meo terapeutens arbete att kunna presentera professionell kunskap i form av konkret, detaljerad information till föräldern eller vårdgivaren med syfte att uppnå framsteg och utveckling (Aarts, 2000). Marte meo metoden har starka kopplingar till salutogen teoribildning, vars tankar och studier om hälsofrämjande faktorer kan ses som ett övergripande perspektiv i behandlingsarbetet med metoden (Hedenbro & Wirtberg, 2000).

2.3 Teoretisk anknytning

Utöver det ovan nämnda övergripande salutogena tankesättet har Marte meo metoden sin teoretiska bas i modern utvecklingspsykologi där den på ett naturligt sätt integrerar både systemteoretisk och interaktionistisk teoribildning (Hedenbro & Wirtberg, 2000). Nedan följer en kortfattad presentation av de teorier som främst tangerar och/eller integreras i metoden:

Anknytningsteori

John Bowlbys² (1907-1990) teori kring barns tidiga behov av anknytning och hur den utvecklas har sedan 1980-talet och framåt fått allt större genomslag och blivit en viktig kunskapskälla inom den moderna utvecklingspsykologin. Anknytningsteorin, som började utvecklas redan i början på 1960-talet, kombinerar psykoanalytisk grundsyn med etologiska teorier (Egidius, 1997). Bowlby menar att spädbarnet som en överlevnadsinstinkt använder sig av medfödda signaler vars syfte är att binda vuxna till sig. Han menar att den känslomässiga bindningen³ till modern är biologiskt betingad och att en varm, intim och kontinuerlig relation med en förälder eller vårdgivare är en livsviktig förutsättning för en frisk, mental utveckling hos barnet (Berg Brodén, 1997). Den tidiga anknytningen är livsviktig för oss alla och våra upplevelser och erfarenheter kring den påverkar oss under resten av livet, särskilt i nära relationer med andra människor

² Brittisk psykoanalytiker och psykiater vid rådgivningsbyrån för uppfostringsfrågor i London från 1937 och från 1964 chef för avdelningen för barn och familjpsykiatri vid Tavistockkliniken i London (Egidius, 1997).

³ Från engelskans ”bonding” och hänvisar i detta sammanhang till den vuxnes, oftast moderns, tidiga känslor för barnet. Begreppet bör särskiljas från anknytning, ”attachment” på engelska, som används för att beskriva barnets tidiga beteende mot den vuxne (Berg Brodén, 1997).

(Hedenbro & Wirtberg, 2000). Dagens anknytningsteoretiker betonar att det är intensiteten och kvaliteten i interaktionen tillsammans med kontinuiteten, som är de viktigaste faktorerna för att en positiv anknytning skall komma till stånd (Berg Brodén, 1997).

Sterns teori om självutveckling

Ganska parallellt med Bowlbys teori om anknytning utvecklade Daniel Stern⁴ (f 1937) en teori kring självets utveckling från födseln och framåt. Teorin har från 1980-talet och framåt vunnit alltmer gehör inom modern utvecklingspsykologi. Teorin fokuserar på barnets utveckling av ett eget själv (Egidius, 1997). Stern skiljer på fyra faser i barnets utveckling av själv. Den *dominerande känslan* hos barnet i varje fas ligger till grund för indelningen. Den första fasen är ”känslan för ett begynnande själv” som finns redan vid födseln. Den andra fasen beskriver ”känslan av ett kärnsjälv” som börjar utvecklas vid 2-3 månaders ålder. Ungefär vid 7-9 månaders ålder utvecklas så den tredje fasen; ”känslan av ett subjektivt själv”. Den fjärde fasen beskriver slutligen ”känslan av ett verbalt själv” och uppträder ungefär vid 15 månaders ålder. (Hedenbro & Wirtberg, 2000). Stern menar att utvecklingen av dessa fyra faser är en livslång process. Där en ny utvecklingsfas tar vid, fortsätter de tidigare faserna också att utvecklas parallellt med den nya. Graden av integrationen av alla fyra faserna bestämmer till stor del också vår fortsatta enhetliga självkänsla (Egidius, 1997).

Systemteori

Ludwig von Bertalanffy (1901-1972) är upphovsmannen till den allmänna systemteorin och för den systemteoretiska rörelsen som på 1930-talet började utveckla tankar om att man vid undersökningen av vissa fenomen bör se dem som *delar i en helhet*. Bertalanffy menar att delarnas relation till varandra ofta har en avgörande betydelse för helhetens natur och funktion. När man inom socialt behandlingsarbete idag använder sig av systemteoretiskt tänkande kan de undersökta fenomenet vara t.ex. en familj. Tankarna inom den allmänna systemteorin integreras i flera olika sociala behandlingsmodeller och metoder, bl.a. i nätverksterapi och olika former av familjeterapi (Egidius, 1997).

⁴ Amerikansk psykiater, psykoanalytiker och spädbarnsforskare (Egidius, 1997).

Teoriernas koppling till Marte meo metoden

Sterns teori om barnets självutveckling kan underlätta för Marte meo terapeuten i arbetet att hjälpa föräldern eller vårdgivaren att se barnet ”där det är just nu” i sin utveckling. På liknande sätt integreras systemtänkandet i Marte meo behandlingen som ju till stor del går ut på att se barnet i det sammanhang det befinner sig i; dvs. Bertalanffys tanke om att vi är delar i en helhet. För att ytterligare förklara de dimensioner som Marte meo metoden hämtar ur ovan nämnda teorier kan också nämnas vikten av intensitet, kvalitet och kontinuitet i interaktionen från Bowlbys teori om positiv anknytning. Detta exemplifieras tydligt i Aarts strävan efter den naturliga dialogen och ett fungerande samspel (se avsnitt 2.4) mellan parterna i behandlingsarbetet med Marte meo metoden.

2.4 Metodens struktur och byggstenar

Marte meo metoden kan sägas bestå av; dels en samspelsanalys baserad på videoinspelningar där interaktionen mellan de inblandade parterna studeras ”sekvens för sekvens” i ett utvecklingsstödande syfte och dels en samspelsbehandlingsmetod där behandlaren visar utvalda delar av det analyserade materialet för den/de som genomgår behandlingen, i syfte att förmedla nya kunskaper som kan förbättra deras samspel och kommunikation (Hedenbro & Wirtberg, 2000). Aarts utvecklade Marte meo metoden i sin strävan att på ett tydligt och stegvis sätt kunna förmedla sin kunskap om samspel till barns föräldrar. Efter att ha videofilmade samspelen mellan barn och föräldrar i olika familjer utvecklade hon en tanke om ”den naturliga dialogen”. Med dessa ”normalfilmer” som grund identifierade Aarts hur ett normalt och fungerande samspel kan se ut. Syftet i allt behandlingsarbete med Marte meo är att arbeta mot denna typ av samspel och dialog. Som en orientering och analysmodell följer Marte meo terapeuten ett antal steg i den naturliga dialogen; de s.k ”kommunikationsprinciperna” (Faktahäfte om Marte meo, Familjehuset, 2004), nedan mer detaljerade och kursivt markerade.

För att etablera en dialog gäller det först att föräldern intresserar sig för vart barnet har sitt fokus (*gemensamt uppmärksamhetsfokus*). Föräldern bekräftar sedan barnet i detta och väntar på en reaktion (*bekräftelse*). Efter att barnet har svarat kan föräldern ta ett nytt initiativ och på nytt vänta på barnets reaktion (*turtagning*) och med detta brukar man anse dialogen som etablerad. Det gäller nu att dialogen försätter utvecklas på ett positivt sätt. Här är det viktigt att föräldern sätter ord på vad som händer runt barnet,

barnets handlingar och känslor (*benämning*). Det är också viktigt att den vuxne ligger steget före i dialogen och ger klar och tydlig information om det önskade beteendet i s.k. ”ja-cirklar” (*positivt ledarskap*). Det är också den vuxnes ansvar att fungera som en brygga mellan barnet och den övriga världen. Genom den vuxnes benämning av saker och ting väcks barnets intresse för omvärlden och dess förmåga till social interaktion utvecklas (*triangulering*). I den naturliga dialogen är det också viktigt att känna en början och ett slut och här är det viktigt att barnets behov får styra. Det är t.ex. barnets stoppsignaler som avgör när en samspelssekvens slutar och föräldrarnas ansvar att respektera och markera detta (*tydlig början och slut*). Genomgående för den naturliga dialogen är också att den är lustfylld och fokuserar på glädje och nyfikenhet (*emotionella klimatet*) (Hedenbro & Wirtberg, 2000 och faktablad Familjehuset, 2004).

3. Marte meo i nytugiven forskning och utvärdering

I urvalet av tidigare forskning kring Marte meo prioriterades forskningens aktualitet högt. Av hänsyn till uppsatsens omfång och avgränsningarna i den kvalitativa studien begränsades materialet i detta avsnitt till svensk forskning och utvärdering.

3.1 Marte meo i skolan för barn med svåra beteendeproblem

”The Development of a Systemetic School-Based Intervention: Marte Meo and Coordination Meetings” är en undersökning genomförd av Axberg, Hansson, Broberg och Wirtberg (2006) i Skaraborgs kommun under en period av två år. Syftet med undersökningen var att utveckla och värdera effektiviteten och långtidseffekterna av ”samarbetsmodellen”; koordineringsmöten i samarbete med Marte meo intervention. Intentionen med modellen var att hitta ett redskap för att tidigt kunna upptäcka och ingripa i situationer hos barn (4-12 år) med utagerande beteende och problematisk skolsituation (Axberg et al. 2006). Undersökningen utgör en del i Axbergs⁵ nyligen publicerade avhandling (Axberg, 2007a) och resultatet visar en klar minskning av beteendeproblem hos barnen i undersökningsgruppen. Hos barnen i kontrollgruppen sågs ingen skillnad under tiden för undersökningen. Axberg fastslår i sin avhandling att samarbetsmodellen med sina Marte meo kunskaper var till stor hjälp för lärarna att förändra sitt förhållningssätt till barnen. Detta bidrog i sin tur till att de kunde hjälpa barnen att utveckla förmågor som bidrog till en bättre funktion för dem både inom

⁵ Fil. Doktor, Psykologiska institutionen, Göteborgs Universitet (Axberg, 2007b).

skolan och i hemmet. Studien visade även att det är fullt möjligt att nå effektiva resultat med många barn med svårare beteendestörningar genom att arbeta även utanför den kliniska miljön, i insatser utförda t.ex. inom skolmiljön (Axberg, 2007a).

3.2 Marte meo i forskning på ”The Family Triad”

Till skillnad från Axberg, Hettrel och Lindqvist har Hedenbro⁶ i sin avhandling inte utfört en forskning på Marte meo metoden i sig, utan i stället *med hjälp av metoden* deltagit i skapandet av ett mätinstrument för forskning av samspel och interaktion mellan traiden ”mor-far-barn”. I samarbete med ett internationellt forskningsteam från Lausanne, Seattle och Basel har Hedenbro och Lidén⁷ vidareutvecklat ett kliniskt utarbetat kodningssystem; ”Child and Parent Interaction Coding System” (CPICS). Kodningssystemet studerar den ömsesidiga interaktionen i familjen och fokuserar på barnets och föräldrarnas delaktighet i samspelet. Instrumentet vilar på teoretiska grundantaganden som återfinns i byggstenarna i Aarts Marte meo metod, Trevarthens⁸ och Sterns tankar kring spädbarnskommunikation respektive självutveckling och i Bowlbys teori om anknytning (Hettrel, 2006). Som en del av forskningsprojektet och ”The Triologic group”, disputerade Hedenbro sin avhandling *The Family Triad* i oktober 2006. Avhandlingens övergripande syfte var att undersöka hur kommunikation etableras och utvecklas mellan nyfödda och deras föräldrar. Som ett medel för att nå syftet utförde Hedenbro en longitudinell och prospektiv internationell studie av fyra familjegrupper. Hedenbro definierar Marte meo metodens roll i undersökningen på följande vis: ”kliniskt har det varit möjligt att kombinera Marte meo metoden med den strukturerade familjesituation som används i forskningen; Lausanne Triadic Play och på detta sätt skapa ’Triaden-modellen’ som idag används både i behandling och utvärdering” (Hedenbro, 2007b). Resultatet av undersökningen visade bl.a. på ett förhållningssätt från föräldern som går från återhållsamhet i fråga om initiativ (3 mån) till att senare handla alltmer om ömsesidig kommunikationsutbyte (ålder 48 mån). En kulturell skillnad i tempo uppvisades mellan amerikanska och svenska familjer (Hedenbro, 2006). Undersökningen visade också att det viktigaste inte är i *vilket* tempo en turtagning sker utan att det blir en ”dans i takt” eller som också kan uttryckas; ”play

⁶ Socionom, leg. Familjeterapeut, Marte meo Licenced Supervisor, författare och forskare vid Karolinska Institutet i Stockholm (Hedenbro, 2007a).

⁷ Socialpedagog, leg. Psykoterapeut och Marte meo Licenced Supervisor (Lidén, 2005).

⁸ Colwyn Trevarthen; professor i barnpsykologi och psykobiologi vid Universitetet i Edinburgh (University of Edinburgh, 2007).

with me at my speed” (Svenska Marte meo föreningen, 2007). Hedenbros upplevelse av Triaden-modellen är att det är: ”en bra kombination för att fånga både familjekommunikationen och den utvecklingsstödande kommunikationen till barnet” (Hedenbro, 2007b).

3.3 Marte meo behandlingens effekter på lång sikt

Med syfte att försöka svara på om Marte meo metodens resultat är hållbart över en längre tid, utfördes 2006 en utvärdering inom socialtjänsten i Sigtuna kommun där man använt metoden sedan 1995. Utredningen är knutet till FoU-enheten Nordväst i Stockholms län och utgör - enligt författarna Hettrel⁹ och Lindqvist¹⁰, den första utvärdering av Marte meo metoden som genomförts en längre tid efter avslutad behandling (Hettrel & Lindqvist, 2006). Under åren 1995 – 2001 genomgick 21 familjer en Marte meo behandling via socialtjänstens familjeenhet i Sigtuna kommun. I undersökningen deltog 11 av de 14 familjer som fullföljt en Marte meo behandling i Sigtuna kommun sedan 1998. Utvärderingsmaterialet bygger på 33 videofilmer från behandlingsarbetet och nytagna forskningsfilmer. Syftet var att jämföra samspelet i familjerna under behandlingsmetodens inledning, avslutning och (minst ett år) efter avslutad behandling. Ett frågeformulär till familjen och ett annat för terapeutens observationer kompletterade videomaterialet. I analysen av videofilmerna användes delar av kodningsinsinstrumentet *Child and Parents' Interaction Coding System* (CPICS). Utredningens resultat utkristallade två huvudgrupper av barn; *aktiva* och *passiva*. Ett positivt behandlingsresultat hade bestått över tid i familjer med aktiva, ofta utagerande barn. I familjer med passiva barn var det svårare att komma i samspel. Sammantaget konstaterar Hettrel och Lindqvist att samspelet i de flesta familjer hade ökat, dialogen mellan barn och föräldrar hade påverkats av behandlingen och bestått över tid. Författarna belyser själva att materialet i utvärderingen är alltför litet för att några egentliga generaliseringar skall kunna dras, men vill ändå visa likheterna av resultatet i sin undersökning med resultatet av en betydligt mycket större undersökning av liknande slag; ”The Orion Projekt” (Weiner et al. 1994). I den ingick 106 familjer från jämförbara förhållanden och med samma typ av hjälpbehov som de 11 familjerna i Hettrels

⁹ Auktoriserad Socionom, LSS-handläggare och Marte meo terapeut, Socialförvaltningen, Sigtuna kommun (Hettrel & Lindqvist, 2006).

¹⁰ Auktoriserad socionom, leg. Psykoterapeut, Marte meo terapeut, LSS-handläggare/familjeterapeut (Hettrel & Lindqvist, 2006).

och Lindqvist utredning. Resultatet av ”The Orion Projekt” visade på signifikanta förändringar i samspelet sex månader efter avslutad behandling (Hettrel & Lindqvist, 2006).

3.4 Föräldrars upplevelse av Marte meo behandling

Denna forskningsförberedande kvalitativa studie från 2006 ligger till grund för en D-uppsats inom socialt arbete på Ersta Sköndal Högskola i Sverige. Studien syftar till att undersöka och belysa klientens/föräldrarnas egen uppfattning och upplevelse av Marte meo metoden som instrument i främjandet av en positiv samspelsutveckling till sitt barn (Hettrel, 2006). Efter att ha intervjuat sex föräldrar till barn som genomgått och fullföljt en Marte meo behandling i Sigtuna kommun under en period på tre år (1998-2001) tycker sig författaren Hettrel se fyra återkommande gemensamma teman (här kursivt markerade). *Upplevelsen av Marte meo*; generellt i samtliga intervjuer var föräldrarnas uttryck för att bemötandet hos Marte meo terapeuten var oerhört meningsfullt och viktigt för att metoden skulle få ett lyckat resultat. Vidare upplevde föräldrarna metoden som ett handfast och konkret instrument som kunde möjliggöra ett förändrat samspel till barnet (Hettrel, 2006). *Att bli sedda och se sig själv*; föräldrarna kände att Marte meo terapeuten såg och bekräftade dem i sin föräldraroll under behandlingen. Hettrel konstaterar att: ”de återkommer till att fundera kring hur det skulle vara att få ha ett par filmer per år för att på nytt iaktta sig själv i samspel med sina barn” (Hettrel, 2006, sid. 46). *Internalisering och assimilering av Marte meo metoden*; Hettrel bekräftar att: ”föräldrarna integrerar Marte meo metoden i sitt seende och sitt livsperspektiv så mycket att det blir svårt att urskilja det från andra saker i livet” (Hettrel, 2006, sid. 48). *Att vilja ge vidare det man har fått genom Marte meo metoden*; föräldrarna fick handfasta redskap som hjälpte dem i deras familjesituation. Som en konsekvens av detta hävdar Hettrel att: ”de berättar tydligt hur måna de är om att föra sina kunskaper vidare och enbart i syfte att hjälpa andra föräldrar” (Hettrel, 2006, sid. 49).

Hettrel menar att resultatet i studien vittnar om föräldrarnas överlag positiva upplevelse av att genomgå en Marte meo behandling och om deras generella upplevelse av att ”behandlingsresultaten håller över tid” (Hettrel, 2006, sid. 54). Orsaken till detta anser Hettrel bl.a. vara den konkreta hjälp och stöd som behandlingen utgör: ”det finns inga resonemang eller tolkningar som går över huvudet på dem” (Hettrel, 2006, sid. 52). Det verksamma i Marte meo metoden anser Hettrel framförallt vara att den inte *tvingar sig på* utan är ett terapeutiskt arbete där alla parter deltar aktivt. Hon syftar här på den

unika dialektiken som Marte meo introducerar i klientens tillvaro: ”jag vill se Dig, men jag vill se Dig utifrån den bild Du ger av Dig själv” (Hettrel, 2006, sid. 55).

4. Teori

Då Marte meo terapeuten oftast är verksam inom ramen för socialt behandlingsarbete av olika slag och uppsatsens syfte och centrala frågeställningar också hamnar inom denna ram, fann jag det relevant att som teoretisk utgångspunkt anta ett sociologiskt perspektiv. För min analys ansåg jag att Abbotts teori om yrkessystemet på ett bra sätt kompletterades av Bourdieus begrepp om bl.a. fältet, habitus och socialt kapital på det vis att de ger en mer detaljerad beskrivning av inre skeenden inom en yrkesgrupp i yrkessystemet. Här följer en kortfattad redogörelse för de teorier och nyckelbegrepp av Abbott och Bourdieu som främst användes i analysarbetet av uppsatsens kvalitativa studie.

4.1 Andrew Abbott - The System of Professions

Andrew Abbott arbetar som professor i sociologi vid universitetet i Chicago där han under många år också varit ordförande inom avdelningen för Sociologi. Abbott har publicerat ett flertal böcker och artiklar bl.a. om grunderna för socialvetenskapens- och akademiska systems utveckling och metodik. Mest känd är han dock för sina teorier om yrkessystemet. Med teorin om *“The System of Professions”* utför Abbott en teoretisk studie av yrkessystemet och dess utveckling¹¹. Ett flertal forskare har som Abbott studerat dessa förhållanden, men alltid med utgångspunkt i *en viss specifik* yrkesgrupp. Det revolutionerande i Abbotts teori är att han väljer att se yrkesgrupperna som en helhet och ett system i sig. Genom en komparativ historisk studie av yrkesgrupper i 1800- och 1900-talets England, Frankrike och Amerika, bygger Abbott upp en generell teori om hur och varför yrkesgrupper och arbetsuppgifter utvecklas och påverkas och konstaterar att relationen mellan ett yrke och dess arbetsuppgifter är mer komplex än man först kan tro (Abbott, 1988). Ett av bokens nyckelbegrepp är jurisdiktion (*jurisdiction*) som härstammar från latinets ”iurisd'ctio” och betyder rättskipning. Begreppet avser den rättsliga befogenheten att utöva rättskipning och att döma, begränsad till ett geografiskt område eller sakområde och Abbott använder begreppet

¹¹Boken ”The System of Professions” tilldelades 1991 ett pris inom ASA's Sorokin Award; American Sociological Association (Abbott, 1988).

när han syftar på länken eller anknytningen mellan ett yrke och dess uppgifter. Med samma infallsvinkel använder också Abbott begreppet i sin analys av yrkessystemet. Yrkesgrupperna i systemet är, menar Abbott, på ett oundvikligt sätt beroende av varandra, genom att en yrkesgrupp kan förekomma eller frånta en annan yrkesgrupps uppgifter. Arbetsuppgifter och yrken befinner sig i en ständigt pågående förändring, något som återspeglas i både yrkens och arbetsuppgifters uppdelning, omgrupperingar och förändringar.

Teorin hävdar också att det finns en rad olika faktorer som påverkar yrkessystemet. Abbott skiljer här på kulturella och sociala krafter av både intern och extern karaktär. De sociala och kulturella krafterna utför båda en slags uteslutande kontroll i yrkesgruppsystemet. Den sociala kontrollen (*social control*) utgörs av officiella, legala anspråk eller inom anspråk inom ett arbetsområde. Den kulturella kontrollen (*cultural control*) kommer ur arbetet med uppgiften och legitimeras med hjälp av formell kunskap rotad i djupa fundamentala värderingar (Abbott, 1988). Förutom de externa faktorerna (teknologi, politik och de redan nämnda sociala och kulturella krafterna) studerar Abbott också systemets egen inre dynamik och ett antal interna faktorer som liksom de externa faktorerna också påverkar systemet. De interna faktorerna delar Abbott in i tre grupper: diagnos (*diagnosis*) tar in information till det professionella yrkeskunskapssystemet och behandling (*treatment*) bär ut instruktioner från detsamma. Den tredje gruppen av inre faktorer menar Abbott är slutledning (*inference*) som använder diagnosens information och markerar en rad olika behandlingar med förutbestämt resultat. Abbott hävdar att det professionella yrkeskunskapssystemet; dvs. den akademiska och teoretiska delen av ett yrke, i allmänhet söker uppfylla tre ting: legitimering, forskning och utbildning. Med detta minskar yrkets sårbarhet för yttre (och inre) attacker och störningar.

Med sin teori konstaterar han att balansen i systemet av yrkesgrupper aldrig är konstant. Yrkesgrupper och dess olika arbetsuppgifter befinner sig i ett ständigt föränderligt skede och som en konsekvens är också deras jurisdiktionella svaga punkter alltid utsatta. När Abbott talar om *kunskapsförändring* i systemet syftar han på två ganska motsägelsefulla funktioner inom systemet. Antingen läggs det till kunskap inom systemet eller så ersätts den. Kunskapstilläggen (addition of new knowledge) är de vanligaste, de framkallar ofta specialiseringar och föder t.o.m. ibland en ny yrkesgrupp. Kunskapsersättningen (replacement of knowledge) sker på flera nivåer, det kan vara

vissa specifika fakta eller metoder som byts ut eller så kan det handla om ett paradigmskifte, dvs. en generell attityd som byts ut mot en annan (Abbott, 1988).

4.2 Pierre Bourdieu - sociologiska begrepp som analysverktyg

Pierre-Félix Bourdieu (1930-2002) var en fransk sociolog, forskare och författare som i Sverige med tiden alltmer kommit att betraktas som en av de samhällsforskare som bidragit mest till sociologins allmänna utveckling, mycket på grund av sin unika förmåga att kombinera teori och empiri. Han är också grundaren av ett flertal fundamentala sociologiska begrepp som kapital, fält och habitus (Bourdieu, 1991). Begreppen fungerar som analytiska verktyg med vilka Bourdieu menar att man kan beskriva individers och grupperns motivation, handlingar och sätt att tänka. Bourdieus tankar om *kapital* utgör en del av hans teoretiska ramverk och syftar till ett relationsrelaterat kapital som av sociala grupper igenkännes som värdefullt och tillerkänns värde (*symboliskt kapital*). Det symboliska kapitalet är alltså inte ett kapital i sig utan ett tillstånd hos de övriga kapitalformerna. Det förekommer enligt Bourdieu i skilda former, men i synnerhet syftar han på det kapital som är relaterat till en marknad (*kulturellt kapital*): ”har någon ett kulturellt kapital kan denne förmera detta på en marknad eller byta det mot andra tillgångar, t.ex. makt eller inkomster” (Bourdieu, 1991, sid. 10). Bredvid den kulturella definitionen av kapital finns också definitionen om ett kapital som har att göra med det nätverk människor befinner sig i (*socialt kapital*). Det sistnämnda skiljer sig från det symboliska kapitalet genom sin direkta förankring i sociala relationer och därmed också i personer; materialitet (Bourdieu, 1991). Ett kapital blir symboliskt när dess värde erkänns av andra agenter inom samma *fält*. Så här beskriver Broady¹² Bourdieus definition av fältet: ”ett socialt fält i Bourdieus mening existerar när en avgränsad grupp människor och institutioner strider om något som är gemensamt för dem” (Bourdieu, 1991, sid. 11). Smak, erkännande och rätten att bedöma är några av de faktorer som alltid står på spel inom det gemensamma värdesystem som människorna (agenterna) inom fältet delar. Den sociala positionen hos agenterna skapas och förändras genom interaktion mellan de särskilda normer rådande inom fältet, av agentens sociala, ekonomiska och kulturella kapital, men också av dess *habitus* (Bourdieu, 1991). Bourdieus definition av begreppet var under hans levnad

¹² Donald Broady; professor i pedagogik vid Institutionen för utbildning, kultur och medier, Uppsala universitet (Uppsala Universitet, 2007).

kontinuerligt omtolkad och fördjupad av honom själv¹³ men kan sägas uttrycka: ”det förhållandet att det liv som människor lever och har levt, påverkar deras åsikter och sätt att handla, vilket bidrar till att olika praktiker återskapas (och därmed också samhället), men också förändras om det uppstår dissonans mellan habitus och den sociala omgivningen” (Bourdieu, 1991, sid. 13).

5. Metod

Följande metodavsnitt avser uppsatsens empiriska undersökning – en kvalitativ studie av tre Marte meo terapeuters upplevelser och yrkeserfarenheter av metoden.

5.1 Genomförande och urval

Intervjuerna utfördes på en behandlingsenhet (gemensam aktuell arbetsplats för samtliga intervjupersoner) i en mellanstor kommun i Sverige den 8 december 2006. Enheten riktar sig till kommunens familjer med barn och ungdomar i åldern 0-20 år och ligger under familjeavdelningen på arbetsmarknads- och socialförvaltningen. Särskilt under de första åren efter öppnandet 2001, var enhetens behandlingsarbete starkt influerat av Marte meo metoden. Av dagens totala arbetsgrupp på 16 personer har ungefär hälften genomgått en grundutbildning i Marte meo och bland dem är också flertalet utbildade Marte meo terapeuter, handledare- och utbildare inom metoden. Detta faktum vägde tungt i urvalsprocessen, samt det praktiska skälet att jag är bördig från den aktuella kommunen och genom min praktiktid under socionomutbildningen vann en del förkunskap om både behandlingsenheten och intervjupersonerna. Den första intervjupersonen (A) är auktoriserad barnpsykiatrisk kurator, socionom, familjebehandlare och legitimerad Marte meo Supervisor. Intervjuperson nummer två (B) är auktoriserad socionom, familjebehandlare och Marte meo terapeut. Den tredje intervjupersonen (C) är auktoriserad socionom, leg. familjeterapeut, Marte meo Supervisor och metodansvarig på behandlingsenheten där intervjuerna utfördes. I ett försök att spegla eventuella skillnader och nyanseringar i upplevelser och yrkeserfarenheter av Marte meo metoden valdes intervjupersoner som vid olika tidpunkter och på olika platser genomgått Marte meo utbildningen; A; år 1997 i Sverige hos svenska Marte meo

¹³ Bourdieu såg mänskligt handlande som en produkt av reflektion och avsiktligt beteende och fördjupade och återupplivade därmed klassiska sociologer som Durkheims och Webers hänvisande till ”vana och tradition” som en viktig orsak till mänskligt handlande (Bourdieu, 1991).

föreningens utbildare, B; 2001 i Sverige hos svenska Marte meo föreningens utbildare och C; år 1991 i Holland hos Aarts.

5.2 Beskrivning av metod

Då syftet med studien var att samla in data baserade på emotioner, erfarenheter och känslor, valdes en kvalitativ undersökningsmetod bestående av tre kvalitativa intervjuer med halvstrukturerad utformning. Samtliga intervjuer ägde rum på behandlingsenheten där jag fick samtalsrum till mitt förfogande för två av intervjuerna. Den tredje intervjun ägde rum på intervjupersonen C:s kontor. Intervjupersonerna A och B erbjöds en plats snett mitt emot mig som intervjuare, något som tillät ögonkontakt utan känsla av konfrontation som lätt kan uppstå om parterna sitter mitt emot varandra. Bekväma stolar med armstöd användes och även ett avlastningsbord för bandspelaren. Intervjuerna följde en inramande intervjuguide¹⁴ bestående av ett antal teman och uppsatsens två centrala frågeställningar. Min intention som intervjuare var att låta den intervjuade utveckla sina idéer kring dessa utifrån sina egna upplevelser och yrkeserfarenheter (Denscombe, 2006). Syftet med denna typ av intervju var att uppnå en låg grad av standardisering och strukturering och i stället ge maximalt utrymme åt intervjupersonerna och på detta sätt också minimera ”intervjuareffekten”, dvs. risken att jag som intervjuare skulle styra intervjun åt ett visst håll. Genom att banta intervjuerna och sedan transkribera dem försöktes ge så hög reliabilitet som möjligt åt intervjumaterialet. Intentionen med de bitvis långa citaten i resultatframställningen var att öka insynsmöjligheten för läsaren att göra egna tolkningar och därmed också förhöja undersökningens validitet (Patel & Davidsson, 1994).

5.3 Etisk avvägning

Via e-post kontaktade jag personligen de tre intervjupersonerna och berättade om min kvalitativa studie och mitt uppsatsarbete. Min intervjuförfrågan blev positivt bemött och samtliga tre intervjupersoner gav sitt medgivande. Efter detta informerade samtycke¹⁵ skickades även en formell intervjuansökan till behandlingsenhetens chef som gav sitt medgivande till intervjuerna och också erbjöd mig använda behandlingsenhetens lokaler. Syftet med att först kontakta intervjupersonerna var att ge dem en chans att

¹⁴ Se bilaga 2 i uppsaten.

¹⁵ Den intervjuade är medveten om att materialet kommer användas i forskningssyfte och godkänner det (Denscombe, 2006).

svara utan påverkan uppifrån. Samtliga intervjupersoner medgav till intervjuerna som protokollförda och dokumenterade. De transkriberade intervjuerna skickades till de berörda intervjupersonerna för möjlighet till korrigerande av eventuella feltolkningar av bandet och en sista möjlighet att avsäga sig tillskrivningen eller offentliggörandet av intervjumaterialet (Denscombe, 2006). Intervjupersonerna är alla på mitt initiativ avidentifierade. Min åsikt är att materialets substans och forskningsvärde höjs genom detta. Den färdiga uppsatsen kommer att skickas till intervjupersonerna samt till chefen för behandlingsenheten.

5.4 Metoddiskussion

Så några ord kring valet av metod. Det finns en yttlig likhet mellan en intervju och en konversation som lätt invagar forskaren i en falsk känsla av säkerhet. Detta kan leda till en alltför avslappnad inställning till förberedelserna och genomförandet av metoden. Intervjumetoden är i själva verket inget enkelt alternativ och kräver en medveten förhållning till den komplexa interaktionen som en intervju är (Denscombe, 2006). Här bör medges att min inställning till valet av metod var att det just verkade enkelt och naturligt. Intervjuernas semistrukturerade utformning och det transkriberade materialet tycker jag dock väger upp de eventuella brister min inställning hade i startskedet.

Då syftet med undersökningen inte var att producera ett generaliserbart resultat utan att "gå på djupet" fanns det enligt mig belägg för att vid urvalet stanna vid en behandlingsenhet och med tre nyckelinformanter¹⁶. Tre *personliga* intervjuer valdes framför alternativet att utföra en *gruppintervju*. Detta dels för att undvika risken att någon av de intervjuade skulle dominera samtalet eller att endast de åsikter som anses som acceptabla inom gruppen skulle komma till uttryck. Dels också för att den personliga intervjun är lättare att kontrollera och transkribera då intervjuaren kan koncentrera sig på en person i taget. Angående "intervjuareffekten" så menar Denscombe (2006) också att data påverkas av forskarens personliga identitet. Här vill jag nämna att både min ålder och yrkesidentitet kan ha påverkat min inställning till intervjusituationen. I jämförelse med intervjupersonerna är jag både yngre och yrkesmässigt talat nästan helt utan erfarenhet. På grund av detta kantades möjligen min intervjuarroll en aning av behovet av att "visa mig påläst". Utan detta hade jag säkerligen kunnat lyssna mer och prata mindre och kan hända fått ut än mer substans av

¹⁶ Person som i sammanhanget har en unik inblick eller särskild position och därmed något särskilt att bidra med (Denscombe, 2006).

intervjuerna. Denscombe (2006) menar dock att det framförallt är vad forskarens identitet *betyder för den som intervjuas* som avgör hur data påverkas. Det likvärdiga, professionella och ärliga bemötande jag erhöll från intervjupersonerna säger mig att tvivlen antagligen låg helt på min sida.

Både intervjuaren och den intervjuade har vidare sina egna preferenser och förutfattade meningar som troligtvis inverkar ”på möjligheterna att utveckla en god relation och tillit under en intervju” (Denscombe, 2006, sid. 138). Det faktum att jag under socionomutbildningens praktiktid fick en hel del förkunskaper om de intervjuade och de om mig bidrog säkerligen till den positiva relationen och känslan av tillit under intervjutillfällena. Den positivt laddade relationen (intervjuperson C hade t.ex. ordnat med värmeljus på sitt kontor, där vi också hamnade mitt emot varandra) och min beundran inför de intervjuades kunskaper och erfarenheter, var emellertid faktorer som försvårade när det sedan gällde att ta på sig de kritiska forskarglasögonen inför intervjumaterialet. Här har Alexandrou Panicans handledning hjälpt mig att hitta en mer neutral hållning. Mycket tack vare detta anser jag att materialet till slut kunde bearbetas och analyseras med det kritiska synsättet som innefattar ett forskningsförberedande arbete.

Behandlingsenheten och intervjupersonerna har vidare en generell positiv attityd till Marte meo metoden. Detta kan ha påverkat resultatet av intervjuerna och de slutsatser jag drar i denna uppsats. En mer rättvis bild av Marte meo terapeutens upplevelser och yrkeserfarenheter kunde kanske ha getts om intervjupersonerna varit från olika arbetsplatser där Marte meo metodens betydelse inom behandlingsarbetet hade varit mer varierad. Det faktum att intervjuperson B i relation till A och C har mindre erfarenheter av behandlingsarbete med Marte meo metoden bör också tas upp. B utbildade sig sist av de tre och har till stor del hand om ärenden av svår karaktär och med tung problematik, där Marte meo metoden ofta inte räcker som ensam behandlingsmetod eller inte kan utnyttjas överhuvudtaget. B:s upplevelser och yrkeserfarenheter av Marte meo har emellertid just av den orsaken varit av stor vikt; inte minst när det gäller att utkristallisera metodens begränsningar och uppväger den i övrigt generellt positiva attityden. Studien räknar inte med något bortfall, men i samband med transkriberingen av B:s intervju uppstod ett tekniskt fel på kassetbandet. Vid reparationen försvann ca 5 minuter av intervjun. Incidenten har genom ett skriftligt tillägg från B åtgärdats på ett för oss båda tillfredställande sätt.

5.5 Avgränsning

Mina utgångspunkter i studien har varit tre Marte meo terapeuters upplevelser och yrkeserfarenheter av metoden inom socialt behandlingsarbete i Sverige. Avgränsningen baserar sig på det kvalitativa metodvalet och tar också hänsyn till det generellt lilla omfånget hos ett forskningsförberedande arbete som denna D-uppsats utgör. Avsnittet om tidigare forskning kring Marte meo begränsas i denna uppsats av samma orsak till nyutgiven svensk forskning och utvärdering¹⁷. Angående analysen i min resultatframställning vill jag också markera en avgränsning. I sin teori om yrkessystemet inkluderar Andrew Abbott i princip alla existerande yrken. I min analys intresserar jag mig för den del av yrkessystemet som innefattar socialt behandlingsarbete med barn och ungdomar, både inom klinisk verksamhet och inom forskning och för de yrkesgrupper som vanligtvis involveras i detta arbete¹⁸.

6. Resultatframställning

6.1 Presentation och analys av arbetets kvalitativa studie

Arbetet med materialet i den kvalitativa undersökningen har löpt i två steg. Som ett första steg har varje intervju transkriberats och studerats individuellt. Här har jag haft den hermeneutiska tolkningen¹⁹ som utgångspunkt. I ett andra steg har hela intervju-materialet studerats utifrån intervjuguiden och uppsatsens två centrala frågeställningar. Här hittade jag flera centrala teman som i analysen kopplas till relevant teori, främst de teorier och tankar från Abbott och Bourdieu som presenteras i avsnitt fyra. För att underlätta för läsaren, varvar jag nedan presentationen av intervjumaterialet med analysen.

Första upplevelsen av Marte meo – en beröring på flera plan

Samtliga intervjupersoner har sin första personliga kontakt med metoden under tidigt 90-tal, i samband med metodens introduktion i Skövde 1991. För både A och C är den första upplevelsen av metoden förknippad med en positiv beröring på yrkesnivå och de

¹⁷ Med undantag för Hedenbros avhandling som till viss del anknyter till ett svenskt-internationellt forskningsarbete; "The Triologic group" (Hedenbro, 2007b).

¹⁸ T.ex. socialarbetare, kuratorer, terapeuter, familjebehandlare, sjuksköterskor, barnläkare och psykiatrar (författarens kommentar).

¹⁹ Hermeneutikens form av tolkningar utgår från att skapa förståelse för den mening, innebörd och de värderingar som finns i en text, en handling, ett beslut osv. där stor hänsyn tas till den bakgrund och det sammanhang som den tolkade har sin förankring i (Egidius, 1997).

blir genast intresserade av att utbilda sig inom Marte meo. A:s reaktion vittnar även om en ”igenkännande” känsla på personligt plan:

... Maria Aarts kom till ... något som kallas för ’fokusdagarna’ och då hörde jag henne och jag tyckte det stämde jättebra med det jag hade i mig bara så där genom min uppfostran, min egen syn på barn och hur jag tänkte... (A).

... jag var med och lyssnade på Maria i Skövde och ... eftersom jag är familjeterapeut så kände jag; ’woaw, det här är ju ett komplement till familjeterapin’ ... och då gick vi och frågade Maria; ’hur kan vi utbilda oss?’, för det stod ju ingenstans i de här artiklarna (C).

B introduceras för Marte meo metoden via sin dåvarande arbetsplats inom familjerätt:

... det verkade väldigt intressant utifrån barn som var placerade i familjehem, så att jag bjöd in C att berätta om Marte meo ... jag tyckte redan då att det lät väldigt spännande (B).

Om man enligt Abbott tänker sig socialt behandlingsarbete med barn och ungdomar, både inom klinisk verksamhet och inom forskning, som del av ett *yrkessystem*, så kan man se introduktionen av Marte meo i Skövde 1991 som en ny metod som träder in i systemet, sökande efter ny mark. Metoden räknar också med en ny yrkesgrupp; Marte meo terapeuten. Inom systemet figurerar en rad olika yrkesgrupper som också har anknytning till denna typ av behandlingsarbete²⁰. Enligt Abbott utgör metoden och den nya yrkesgruppen *externa faktorer* som träder in i systemet för att där sedan oundvikligen konfronteras med systemets inre dynamik och de andra interna och externa faktorer som alla påverkar systemet. Här finner jag det intressant att igen nämna det Angelöw menar är en förskjutning från ett problembaserat tankesätt till ett allt mer ökande fokus på det som befrämjar självkänsla, motståndskraft och hälsa. Den nya attityden tydliggjordes alltmer inom socialt behandlingsarbete; både inom forskning och klinisk verksamhet ungefär under den tidsperiod då Aarts först presenterade sin metod i Sverige och bör således ses som ytterligare en extern faktor som träder in systemet. Dessa tre externa faktorer påverkar systemets inre dynamik, kanske främst den inre faktorn som Abbott kallar *diagnos*, vars funktion är att ta in information till det professionella yrkessystemet (Abbott, 1988). De tre intervjupersonerna vittnar redan i början om en entusiasm för Marte meo metoden och enligt Abbott skulle det delvis kunna förklaras som en konsekvens av att de tagit till sig den nya attityden och därför också känner sig attraherade av yrket Marte meo terapeut och metoden, vars

²⁰ Se åter sidfot 19 (författarens kommentar).

grundtankar har mycket gemensamt just med salutogen teoribildning²¹: och studiet av hälsobringande faktorer:

... att faktiskt lära sig; *vad är normalt?* Att starta där ... man börjar ju alltid med en normalfilm och lär sig något slags 'normalsätt'... --- ... för vi har ju lärt oss att se problem och tolka och göra bedömningar och det får du ju göra här också, men du måste ha det i bild, och det tror jag är den största utmaningen för alla ... man har ju en kunskapsbas och det gäller ju att använda den rätt (C).

För att än mer specificera de ovan nämnda externa faktorerna, finner jag det intressant att här också relatera till Abbotts tankar om *kunskapsförändring* i systemet. Den ovan beskrivna förändringen i tankesätt; skulle i så fall, utöver extern faktor, också kunna beskrivas som en *kunskapsersättning* och nivån skulle handla om ett pågående paradigmskifte, dvs. en generell attityd som byts ut mot en annan. Marte meo metoden skulle då ses som ett *kunskapstillägg* inom systemet både i form av en ny specialisering; sättet att använda videotekniken och den nya yrkesgruppen; Marte meo terapeut (Abbott, 1988). Men hur påverkas då vår tänkta del av Abbotts yrkessystem (det sociala behandlingsarbetet) av inträdet av de ovan nämnda externa faktorerna? Här skulle jag vilja introducera Bourdieus tankar om *socialt kapital* och *fältet* i min analys. Man skulle med hjälp av dessa begrepp kunna beskriva Aart som en agent och innehavare av ett kulturellt kapital; Marte meo metoden och yrkesgruppen marte meo terapeut. Min definition av Abbotts yrkessystem får i sammanhanget förstås som den *marknad* som Bourdieu också talar om. Aarts introduktion av metoden t.ex. i Skövde 1991, är således ett försök att förmera detta kapital på marknaden.

För att genom Bourdieu även förstå metodens förhållande till generella polariseringar kring teori och praktik och forskningsbehov inom socialt behandlingsarbete tänker jag mig vidare att den grupp av människor som med olika yrken är aktiva inom arbete med barn och ungdomar (på klinisk nivå och inom forskning) existerar inom ett socialt fält. Det hela kompliceras genom att det gemensamma värdesystemet (det problembaserade sättet att tänka) som agenterna inom fältet delar, genomgår det ovan beskrivna paradigmskiftet. Det uppstår en dissonans inom fältet (Bourdieu, 1991) och utan att för den skull vilja förenkla förhållandena, skulle man kunna se den grupp människor inom socialt behandlingsarbete som fattar intresse för metoden som en pol och den grupp som av olika anledningar *inte* gör det, som dess motpol.

²¹Begreppet myntades av professor Aaron Antonovsky. Det salutogena perspektivet innebär att man lägger tonvikten på hälsobringande faktorer (Antonovsky, 2005).

Metodens etablering – delvis kantad av kritik

Väl introducerad i Sverige startar nu Marte meo metoden sin utveckling mot att etablera sig inom socialt behandlingsarbete och intervjuvären i min studie för mig på ett relevant sätt lite närmare den ovan nämnda dissonansen. De tre Marte meo terapeuterna ger nämligen en tydlig beskrivning av vilka uttryck den tog sig när det gällde dessa båda poler och bekräftar därmed Aarts (2000) egen beskrivning av hur Marte meo metoden i början ofta kritiserades som *ytlig* och *för enkel* för att riktigt kunna tas på allvar som en egen självständig behandlingsmetod:

... så fanns det en del som inte var så säkra på att Marte meo var det bästa för de tyckte att det var lite ytligt liksom. Det kan i och för sig klassas som det här med okunskap. Men det fanns liksom lite olika bilder, man kände inte till det riktigt så (A).

... kanske från de som redan jobbade med barn och hade mycket kunskap att 'det där kunde de redan' och så ... vi var väl alla pionjärer i början, vi fick utstå mycket av det här ... från andra, men alltså man hade ju själv redan fattat hur *potent* det här var så man brydde ju sig inte... (C).

A och C härleder alltså kritiken till den okunskap om metoden som fanns i Sverige i början av 90-talet och menar vidare att den till viss del också var berättigad. Mängden skrivet material kring metoden var näst intill obefintligt och själva metoden också relativt oklar i sin struktur och organisation:

... när jag började min utbildning, jag hade ingen aning om hur lång den skulle vara, jag visste inte vad som krävdes av mig, jag visste inte heller att det fanns en terapeututbildning och en handledarutbildning. Alltså det fanns egentligen ingen, ingenstans kunde man läsa om hur utbildningen såg ut, för det hade inte Maria riktigt utvecklats då --- min tjänst var ju handledare så ... jag gick någon slags parallell handledar-terapeututbildning och det var ju inte helt lätt (C).

Strukturen, organisationen och mängden skrivet material som erbjuds i dagens Marte meo utbildningar har dock genomgått en klar förbättring sedan C, som tillhörde den andra kullen av svenska behandlingsarbetare som år 1991 åkte ned till Holland för att utbilda sig hos Aarts:

... och jag kan säga så här; min utbildning var jättejobbig, för den var inte strukturerad...” ... ”det var en praktisk utbildning som byggde på att hon var jätteskicklig och sen har ju andra försökt att manualisera och det tror jag måste vara så ... för att vi är inte lika skickliga som Maria (C).

Marte meo och förhållandet till behovet av teori

Metodens praktiska karaktär var ett annat argument som ofta användes i kritiken mot Marte meo, berättar mina intervjupersoner. Vare sig inom det praktiska sociala behandlingsarbetet eller inom den akademiska världen kunde man luta sig mot någon

avhängig teori kring Marte meo. C minns kurskamraternas behov av teorikoppling och Aarts ställningstagande i frågan:

... det kom hela tiden frågor till Maria från gruppen; 'ja men Maria vilken teori är det här?' och då sade Maria; 'jag har aldrig studerat några teorier, det får du säga vad det är, för jag vet inte, för jag har utgått från vad jag har sett fungerar, sedan får ni koppla det' ... jag tyckte att det var så häftigt... (C).

Aarts metod bygger till stor del på personlig överföring av information och kunskaper då det som hon själv uttrycker det: "it is hard to put most of the training process into writing (Aarts, 2000, sid. 52). När Abbott analyserar teorins (abstractions) betydelse för ett yrkes legitimitet kommer han emellertid fram till följande och jag citerar för att inte tappa detaljer i översättningen: "expert action without any formalization is perceived by clients as craft knowledge, lacking the special legitimacy that is supplied by the connection of abstractions with general values ..." (Abbott, 1988, sid. 103). Man kan här finna anledningar att rättfärdiga åberopandet av teori kring metoden. Det faktum att t.o.m. en del av de positivt inställda agenterna, dvs. de som fattat intresse för metoden och genomgår utbildningen *också* ansluter sig till kritiken styrker ytterligare Abbotts påstående och visar dessutom att det även inom Marte meo förespråkarna finns en dissonans.

Marte meo – väl förankrad i modern utvecklingspsykologi

Intervjupersonerna A och C verkar emellertid inte känna någon oro eller osäkerhet inför metodens avsaknad av egen avhängig teori, mycket på grund av att de känner att Marte meo metoden så väl integreras och förankras i ett flertal olika teorier; bl.a. systemteori och anknytningsteori:

... Marte meo har ju utvecklats, det var ju inte teoriägt från början och sedan jobbar man ju mycket på att koppla ihop det nu, det är ju liksom inget som talar emot det ... och jag menar det finns ju en överensstämmelse i hur man tänker i de nya teorierna och metoden --- föräldern skall liksom se sitt barn och hur den ändå kan, genom sitt förhållningsätt faktiskt hjälpa barnet i dess utveckling. Då är det ju mer ett systemtänkande i det ... plus att sen är det ju jag som skall kunna se föräldern i detta så där är det ju också något slags individualperspektiv på ett sätt (A).

... det är ju så lätt i Marte meo att jobba för en anknytning, eftersom du ... kan så tydligt berätta för föräldern vad den skall göra mer, tidigare så sa man alltid att man skulle ha blickkontakt och det tror jag många föräldrar fick som råd ... men i Marte meo så kan man *guida* föräldern hur den skall göra och så *får* den blickkontakt ... man kanske inte pratar just om anknytning, men man *gör* så att, förstår du? (C).

Abbott menar att när det handlar om kunskapstillägg av den mer snabba sorten; som t.ex. en metod som Marte meo och yrkesgruppen Marte meo terapeut, så är det vanligt att yrkesgruppen försöker skydda vissa delar av sitt yrkes jurisdiktion från att bli

upptagna av större mer dominanta expertsystem (Abbott, 1988). Detta sker genom försök att stärka yrkets teoretiska delar genom att bl.a. nå legitimering av yrket inom det akademiska kunskapssystemet. De ökade teorikopplingarna till metoden skulle alltså kunna följa en viss logik, om de vore Aarts som var främsta initiativtagare till att så skedde. Nu är det inte så. Det är istället främst yrkesverksamma Marte meo terapeuter och Marte meo föreningar i skandinavien som pekat på metodens tangering och/eller integrering av vissa delar av större systems kunskaper; t.ex. den moderna utvecklingspsykologin. Detta sker givetvis till priset av att både metoden och yrkesgruppen Marte meo terapeut skulle kunna tappa sin egen identitet (ätas upp av ett större system) och istället kategoriseras som specialiseringar inom socialt behandlingsarbete. En närmare granskning av varför så inte har skett utförs med hjälp av Abbotts teori i avsnittet om Aarts avgränsningar och begränsningar av metoden. Att döma av resultatet i min studie verkar i alla fall Aarts metod (utan egen avhängig teori) utgöra ett utmärkt redskap för att förankra teori och praktik inom socialt behandlingsarbete. När C deltog i ett projekt med barn med svårhanterligt temperament, blev både neuro- och temperamentsforskning²² till stor nytta och i behandlingsarbetet med Marte meo metoden använde C *bilden* för att tillsammans med föräldern bli överens om barnets särskilda behov:

... jag jobbade med en familj som hade två barn och det yngsta var ett och ett halvt år och föräldrarna var förtvivlade och de ville bli inlagda på barnkliniken för de klarade inte av henne ... då visade det sig ju att ... barn nummer två hade ett svårhanterligt temperament och när man hade det i huvudet ... när man kunde filma barnet ihop med föräldrarna och visa på faktiskt att det här var, det var en tuffare tjej helt enkelt; det räckte med två filmer, så sade de, 'herregud tack' ... och de var beredda att lägga in sig för de inte klarade av henne ... på så sätt så är det ju viktigt att använda den nya forskningen tänker jag (C).

Legitimiteten ökar med teorikopplingarna

Abbott hävdar att ett yrkes akademiska kunskapssystem; dvs. dess teoretiska del, i allmänhet söker uppfylla tre ting: legitimering, forskning och utbildning. Med detta minskar yrkets sårbarhet för yttre (och inre) attacker och störningar. *Legitimiteten* utgör en central grund för yrkets jurisdiktion och som Abbott säger; "its absence provides a

²² Temperamentsforskarna är idag eniga om att en del av vårt temperament är nedärvt men att också miljön spelar stor roll i utvecklingen av temperamentet. Även om barnet till födseln har ett visst beteendemönster så är omgivningens bemötande centralt för hur barnets grundtemperament utvecklas. Chess och Thomas (1996) som studerat olika aspekter av barns temperament, pekar på några huvudgrupper; 'lättskötta barn', 'försiktiga och svåruppvärmda barn' och 'svåra, aktiva eller bråkiga barn' (Hedenbro & Wirtberg, 2000).

central line for attack” (Abbott, 1988, sid. 57). Attackerna kring metoden som yttlig avtar, ju mer metoden etablerades inom socialt behandlingsarbete, menar intervjupersonerna i min studie som också är eniga om att Marte meo metodens legitimitet ökat med tiden, både inom den akademiska världen och i den kliniska verksamheten. I linje med Abbotts teori kan man här anta att den utökade teorikopplingen av metoden är en av de bidragande orsakerna till denna utveckling. Men intervjupersonerna menar att det även beror på att förståelsen och respekten för metodens komplexitet också ökat ju mer kunskap och yrkeserfarenhet man fått av metoden inom socialt behandlingsarbete:

... det märkte jag väldigt mycket när jag kom, när jag började utbilda. För då tyckte alla i början att; 'skitenkelt', men sedan alltså, Marte meo blir inte lättare och lättare, utan svårare och svårare. För man borrar liksom djupare och förstår mer vidden av metoden. I början tycker de flesta; 'ja men ok, det där kan jag redan, jag behöver ingen utbildning i detta'. Men det är inte så enkelt (A).

... om du är van ett arbetssätt och är nöjd med det, så är ju det här en jätteutmaning ... och det tar tid innan du fattar, vad bra det är och det tar tid innan du fattar att det här är så svårt --- För det ser så lätt ut i början (C).

Jag tycker mig återigen se något av dissonansen inom polen för Marte meo anhängarna. Man både välkomnar en högre legitimering av metoden genom teorikopplingar, har förståelse för den akademiska världens behov av detta och delvis också ett eget behov av det. Samtidigt framhävs det gång på gång i min studie att Marte meo, både som behandlingsmetod och yrkesutbildning alltid varit av hög klass – med eller utan teorikopplingar och litteratur:

... jag är oerhört glad att jag kämpade mig igenom det här, för ... det är den bästa terapeututbildningen jag har gått, utan att läsa en enda bok, för det gjorde vi inte under utbildningen hos Maria, men sedan kan man väl ha full respekt för, för att få legitimitet, så måste man lägga till litteratur och det är inte fel, men jag hade inte det hos Maria (C).

Marte meo i diskussionen om forskningsbehov inom socialt behandlingsarbete

Efter att ha behandlat legitimering övergår jag nu till det andra ting som Abbott menar att ett yrkes akademiska kunskapssystem söker uppfylla; *forskning* och jag väljer att återigen citera honom: ”the academic knowledge system also provides new treatments, diagnosis, and inferences for working professionals; if it fails in this function, professional jurisdiction gradually weaken” (Abbott, 1988, sid. 57). Trots det omfattande intresset för Marte meo modellen som behandlingsmetod, så finns det fortfarande förhållandevis lite forskning och utvärderingar utförda i Sverige på enbart Marte meo metoden som sådan och dess effekter i behandlingssammanhang (Hettrel, 2006). I min

studie är det emellertid endast en av de intervjuade (B) som framhåller en egentlig avsaknad av forskning kring metoden. Det handlar om ett behov av att få veta hur metoden påverkar familjen och barnet på sikt, dvs. vilken effekt har en Marte meo behandling efter en längre tid?

... när jag träffar familjer där man får höra att de har fått Marte meo behandling tidigare när något barn var litet så tänker jag ju ibland; *'ja hur var det då?'* ... det gav det gav just då, men sedan vet man ju inte efteråt, vad innebär det på sikt och så där --- man vet för lite om det, det skulle vara intressant med undersökningar kring det --- för det har jag ju inte sett någonting av (B).

Skall resultatet i intervjuerna tolkas enligt Abbott så borde bl.a. den nypublicerade forskning och utvärdering av Marte meo metoden som jag resumerar i avsnitt tre, betyda att både metoden och yrkesgruppen Marte meo terapeut uppnått en stärkt yrkesprofessionell jurisdiktion, dvs. en förbättrad anknytning mellan yrket i sig och dess uppgifter även vad gäller forskning. Man kan också anta att metoden och yrkesgruppen har stärkt sitt akademiska kunskapssystem. Det faktum att ingen av de intervjuade hade tagit del av t.ex. Hettrels och Lindqvists Fou-rapport föranleder dock enligt mig, en vidare diskussion kring forskningsbehov inom socialt behandlingsarbete i uppsatsens slutdiskussion.

Aarts stärker Marte meo genom begränsningar och avgränsningar

B vidareutvecklar sitt forskningsbehov kring Marte meo metoden genom att också komma in på vad som kan vara en risk med metoden:

.. Om man bara väljer Marte meo eller man provar det först, som vi har varit med om i något annat fall här ... och det ger inte resultat, för det är för stora problem i miljön ... att man inte jobbar med annat samtidigt, eller kanske ... väntar med en utredning där ett litet barn som var fyra månader och där det sedan blev en placering, då är det en risk också --- vi arbetar i öppenvård inom socialtjänsten med många familjer med mycket svår och tung problematik, då får man inte ha en *övertro*, det är väldig skillnad om man jobbar t.ex., ja föräldrastödenhet, där man riktar in sig på just det här (B).

Marte meo metodens grundare poängterar också hur viktigt det är att vara öppen för andra behandlingsmetoder och vårdinsatser för att nå sitt syfte: ”we can not do without the knowledge and skills of professionals, and in many situations, the Marte Meo program serves a supplementary function” (Aarts, 2000, sid. 47). Helt i linje med Aarts tankar berättar B om behandlingsenhetens sätt att arbeta med metoden:

... vi kombinerar Marte meo t.ex. med en hemterapeut och vi har Marte meo i en familj fast sedan har vi annat också. Så att vi kombinerar ju mycket, vi måste ju ha det här multisystemiska tänkandet där, det är ju oftast inte en metodik som räcker för vi har så svåra familjer (B).

Vad menas då med svåra familjer? Så här beskriver Aarts klientgrupper som är svåra att nå med Marte meo: "Clients who are not able to make use of the Marte Meo Programme are often people who are too damaged or live in too complicated a situation to have any energy left to be able to develop" (Aarts, 2000, sid. 47) och C erinrar sig en annan formulering av Aarts kring detta:

... det sade Maria ofta att; '*det här är en metod som är utvecklad faktiskt för föräldrar som vill ha hjälp*', den kräver ett engagemang och en vilja till utveckling hos parterna, hos föräldrarna då ... framförallt... (C).

Både B och C uttrycker alltså vikten av att inte tänka sig Marte meo som någon "universalmetod" som passar i alla ärenden, men också vikten av att avsluta en behandling som inte ger resultat, så att andra kanske mer akuta och nödvändiga åtgärder i ett ärende eller en situation, skall kunna sättas in:

..... det är väldigt viktigt när de kommer med svåra familjer här och skall ha Marte meo, så ... vi kan göra Marte meo för att se hur det ser ut med samspelet, men det säger ingenting om missbruk, det säger ingenting om att det är kaos hemma, förstår du? ... och jag tycker ... det man skall komma ihåg med Marte meo som vi kör rätt mycket här; har du inte fått igång någonting efter tre filmer så är nog inte det här rätt -- för vi skall inte hålla på i ett år (C).

Aarts poängterar också Marte meo terapeutens kunskaper kring metoden som individuella (individual's knowledge) och menar att det är viktigt att applicera dem inom den egna expertisen och yrkesområdet (Aarts, 2000). C menar att här föregår svenska Marte meo föreningen med gott exempel genom att utfärda intyg inom "eget yrkesområde" för den färdigexaminerade Marte meo terapeuten:

... det är ju en potent metod och man kan ju luras och tro att man kan 'på olika håll', men ... det tycker jag är jätteklokt som hon säger; 'Marte meo lägger du på toppen av' --- Du kan inte bara vara Marte meo terapeut och inte ha något annat, för det byter inte ut den kunskapen du har ... och det tror jag i början när den här första frälsarvägen var, så tror jag man kanske glömde det... (C).

Vilken tanke finns då bakom Aarts tydliga avgränsningar och begränsningar av metoden och vilka konsekvenser får det för metoden och yrkesgruppen Marte meo terapeut inom yrkessystemet? Här är jag framme vid det tredje ting som Abbott menar att det professionella yrkessystemet söker uppfylla; *instructions*. Han hänvisar med begreppet till ett yrkes förhållande till undervisning och utbildning (Abbott, 1988). Jämfört med Aarts mer passiva inställning till metodens behov av legetimering och forskning, kan man i fråga om utbildning för första gången se att hon själv på ett aktivt sätt bidrar till att stärka yrkets professionella jurisdiktion. Det är en självbevaringsdrift menar Abbott: "we can expect professions to isolate those parts of their knowledge

vulnerable to expert systems and refound their jurisdictions on no threatened areas to the extent necessary” (Abbott, 1988, sid. 183). Genom att inte skydda någon *egen teoretisk* del av sin metod, är det lätt att tro att Aarts går lite grann som ”kärningen mot strömmen” och kanske gör hon också det?

Å andra sidan, genom att utesluta en egen avhängig teori inom metoden har hon på samma sätt försäkrat både Marte meo metoden och yrkesgruppen Marte meo terapeut en egen identitet och gett dem en livförsäkring från att inte bli uppätta av ett större system. Krutet verkar i stället ha lagts på att stärka den praktiska delen av metoden, t.ex. genom avgränsningar och begränsningar och bakom allting ligger hela tiden Aarts egen *praktiska* erfarenheter av att arbeta med metoden. Här finner jag Bourdieus tanke om habitus relevant: ”det förhållande att det liv som människor lever och har levt, påverkar deras åsikter och sätt att handla, vilket bidrar till att olika praktiker återskapas ...” (Bourdieu, 1991, sid. 13). Utbildningens utveckling från ostrukturerad och helt igenom praktisk till ett utbildningssystem med skräddarsydda kurser och större mängd litteratur skulle enligt Bourdieu också kunna uttrycka en förändrad social position hos Aarts som agent inom det sociala fältet jag tidigare talat om. Detta då hon med tiden ökat sitt sociala kapital, dvs. summan av förtroendet och respekt som hon som agent i fältet erhåller i förhållande till andra agenter inom fältet (Bourdieu, 1991).

Marte meo terapeuternas upplevelse av essensen i Marte meo

Hur ser då essensen av Marte meo metoden ut enligt Marte meo terapeuterna i min studie? Intervjusvaren koncentreras främst kring metodens förmåga att sätta barnets behov och initiativ i fokus, vikten av att hitta en gemensam startpunkt med föräldrarna, men också kring bildens kraft i behandlingsarbetet.

Starting point och barn perspektiv

I sitt arbete som familjeterapeut och handledare i barnvårdsärenden berättar C om sin upplevelse att man där ofta tappar barnet i behandlingen eller utredningen:

... någonstans i familjeterapin så tappar man faktiskt barnet ... och speciellt det lilla barnet, för man jobbar ju med *samtal* och då kommer ju Marte meo som ett otroligt bra verktyg där du faktiskt utgår från barnet, men där du också parallellt kan jobba med familjeterapi, fast på ett helt annat sätt ... jag tycker att jag fick ihop det här att jobba med familj, för ... familjeterapin *då*, byggde ju på att barnet kunde vara med och prata faktiskt, om det skulle bli en aktör (C).

För att kunna skapa möten som visar på nya möjligheter gäller det att varje behandlingsmetod kan anpassas och förstås ”utifrån det specifika sammanhang och den kultur som utgör varje individs levnadsvillkor” (Hedenbro & Wirtberg, 2000, sid. 6). Att döma av intervjuavaren tycks Marte meo vara en metod som står upp till dessa krav:

... det är ju det som man letar efter, för på något sätt så visar ju barnet, de är vägledare själva för vad det är de behöver ... om det är så att ett barn söker ögonkontakt hela tiden ... någonstans så är det väl så att det här barnet behöver ett svar, eller om man ser ett barn som har jättesvårt att veta vad den skall ha fokus... då visar det barnet att det behöver kanske ganska mycket benämning för att kunna stanna upp här och nu och kunna fokusera... (A).

Lika viktigt som att utgå från barnets behov och initiativ i filmen är det också att utgå från föräldrarnas förfrågan eller bekymmer. Man letar efter en startpunkt och här framhåller C det centrala i att möta föräldern i det bekymmer den beskriver sig ha med sitt barn:

... hoppar men över det ... då har du ju inte alls föräldern med dig, utan du måste ju börja ... med att benämna barnet i filmen så att man är överens om att '*är det det här du menar är bekymret?*'... (C).

C håller här med Aarts (2000) angående betydelsen att som Marte meo terapeut vara öppen och flexibel för att hitta en vinkel in till familjen:

... det är risker att man glömmer att man kan faktiskt börja fasten det inte är så stora bekymmer ... man skulle ju kunna gå in och filma de flesta familjer och få en startpunkt och göra någonting --- jag tror att man tänker väldigt mycket på att det skall vara ... lite *tydligare* samspelsproblematiksärenden... (C).

I boken ”Forskningsetik och perspektivval” beskriver Eliasson (1995) klientperspektivet på det här sättet: ”när vi talar om ambitionen att anlägga ett *klientperspektiv* finns risken att vi snävar in perspektivet till att gälla människors upplevelser och erfarenheter just i klientrollen. En roll som i de flesta fall är för snäv för att vi skall se människan!” (Eliasson, 1995, sid. 31). Hon menar dock att andemeningen i begreppet ändå är vettig. I de institutioner som görs till förmån för social forskning är klienter och patienter ofta parter som har liten chans att göra sig hörda; ”de betraktas utifrån och deras svagheter, tillkortakommanden och eventuella förbättringar klassificeras, och etiketteras, både av forskare och behandlare” (Eliasson, 1995, sid. 31). Här finns enligt mig något motsägelsefullt i svaren från mina intervjuade. I linje med Eliasson är deras egna upplevelser och yrkeserfarenheter av metoden att den fungerar som ett idealiskt verktyg när det gäller att uppnå ett klientperspektiv som ”inte glömmer människan bakom” i behandlingsarbetet. Å andra sidan verkar förhållandet klient-behandlare inom Marte meo inte helt utgöra ett undantag från alla de fällor som Eliasson ovan nämner. Det finns risk även här att klienten betraktas utifrån sina tillkortakommanden och ”styrs upp” av behandlaren.

Detta förtydligas t.ex. när A beskriver sin erfarenhet av Marte meo behandlingar som haft en startingspunkt av mer öppen karaktär:

... man måste ju utgå från föräldrarnas fråga, sen kan man ju utveckla det vidare, så kan det ju verkligen vara. Och så är det så ibland att föräldrarna ... kan inte formulera sig riktigt, men då snickrar man ju till det... --- Ibland finns det föräldrar som vill ha en 'ok' stämpel, de kan vara knäckta på olika sätt --- föräldrar som är stukade, som inte tror sig om så mycket men som ändå kanske är jättebra (A).

Marte meo tarapuetens yttersta ansvar för avgörandet om behandlingen är effektiv eller inte för klienten blir också tydligt i intervjun med A:

... jag måste tänka att ... det är utvecklingsbart, jag vet att C brukar ta upp och citera Maria Aarts att om inte någonting har hänt under tre månader ... så är det lika bra att lägga ned för att det blir ju halvfabrikat ... och jag har också haft det både här ... och på BUP också att man känner att det finns för stor problematik, att man känner att föräldrarna bara försöker men det är liksom för svårt ... (A).

Bildens kraft

I boken 'Samspelets kraft' uttrycker författarna Hedenbro och Wirtberg (2000) sin förundran över "den kraft och kreativitet som kan frigöras med bilden som ett komplement till samtalet" (Hedenbro & Wirtberg, 2000, sid. 6). Det framstår klart också i min studie att bilden och filmsekvenserna har en oerhört central betydelse i intervjupersonernas arbete med Marte meo metoden. Intervjuszvaren från både A och B pekar också på att bilden väcker mycket känslor, även inom Marte meo terapeuten själv:

... föräldern sitter i rummet med mig och liksom jobbar med sitt barn som är på tv och ser saker som den missar i verkligheten ... det är ju *jättestarkt* alltså ... otroligt starkt, det är det verkligen och då blir det liksom de här mötena och föräldern kan leva sig in i hur det blir för barnet och '*oj, men jag såg inte henne där liksom.. .va hemskt*', liksom verkligen se grejer att '*åh, va han kollar på mig hela tiden, nej det har jag inte varit medveten om*'... (A).

... det var verkligen *roligt* med att titta på återgivningen, att hon såg ... på bilden ... vad hon själv gjorde, så att det var väldigt tydligt och en hjälp för henne att fokusera och för mig också (B).

C menar att den filmade återgivningen mellan Marte meo terapeuten och föräldrarna, också på ett bra sätt återspeglar metodens komplexitet och kapacitet att utgöra ett kompletterande verktyg i flera olika behandlingssammanhang:

... det Maria också var skicklig på, det var ju att hon poängterade att det var liksom samspelet mellan föräldrarna som skulle igång också, det är ju därför det är så *häftigt*, i själva arbetssättet, att man filmar sig själv, när man ger tillbaks, för då kan man faktiskt se hur ser samspelet ut med föräldrarna ... så att där får du i familjedynamiken ... och det samspelet har du inte i filmen, men det får du när du filmar återgivningen ... det är en otroligt komplex modell så... (C).

Min studie visar också på Marte meo terapeuternas övertygelse om att videokameran och filmsekvenserna är ett oslagbart bevis på att teorierna stämmer med verkligheten:

... det finns ju inget bättre bevis på att det stämmer än när man ser det med egna ögon på film ... teorin den kan bli hur krånglig, man kan fördjupa sig i en teori som man inte vet till slut vad det är, men att *se* ... hela metodiken *finns* ju i det (B).

C betonar att videofilmen också möjliggör en kvalitetskontroll inom Marte meo som går långt utöver andra terapiutbildningars krav på kvalitet:

... det tycker jag också är en styrka i metoden, att lär du dig den inte, så blir du inte godkänd ... eftersom hela utbildningsprocessen filmas så kan du inte sitta och säga att '*jag har uppnått det här och det här med den här familjen*', du måste *visa*; '*show me*' sade Maria, '*show me*' ..." ... "jag tycker det här är *mycket* mer kvalitetssäkrat än andra terepiutbildningar ... där kan du bara *prata* om hur klienten har blivit bättre (C).

Den här principen gäller både för den blivande Marte meo terapeuten och dess utbildare vid examinationstillfället:

... du måste visa att du har lyckats lotsa igenom fem familjer i en process. Och kan du inte det, av olika skäl att du ... inte får fatt i den terapeutiska processen eller att du inte får fatt i att klara analysera bild, så kommer du inte igenom --- där har du en kvlitetsgarant --- vi hade ju inte blivit godkända heller som handledare om inte vi hade kunnat lotsa upp några, så vår kompetens är ju också nagelfard (C).

På samma sätt menar de intervjuade att bilden också innebär en stor utmaning i behandlingsarbetet med Marte meo:

... oftast den som börjar lära sig, de vill ju *berätta* ... och då kommer '*ja, men show me*' ... ja men vänta nu '*visa mig istället med bild*' ... det är egentligen den stora grejen med Marte meo och när man utbildar, och det är ju det som alla har så svårt för ... här blir man inpressad att '*visa mig i stället*', sekvens för sekvens --- ... hon är ju så skicklig där, jag gick ju i hennes skola och ... jag tror man kunde se det, de som hade gått i Marias skola var ju mycket mer fokuserade, pratade inte så mycket utan bilden ... och där är det väldigt lätt att få en glidning, för vi är ju vana vid att prata --- och hon vill inte ha det, hon vill bara ha det rena liksom, det avskalde då... (C).

... i början ... i återgivningen ... så använde jag ju så mycket *ord*, för att jag var ju van med samtalet och ... att träna mig att inte göra det ... och följa föräldern som ser, då är det ju en alldeles egen upplevelse av ditt barn och sig själv som man ju inte kan *få* på något annat sätt... för det är ju inte att förklara med ord, det blir något helt annat... (B).

Angående bildens kraft i metoden anser jag det relevant att ta in Abbotts tankar kring de motsägelsefulla konsekvenserna av teknikens utveckling i yrkessystemet. Han menar att: "professional work is replaced by machinework" (Abbott, 1988, sid. 184) och att den nya tekniken samtidigt: "enable new forms of professional work and new expectations for professional services" (Abbott, 1991, sid. 184). Med andra ord; Aarts användning av videotekniken i skapandet av Marte meo metoden är ett exempel på hur teknikens utveckling skapar nya metoder och även yrkesgrupper; i detta fall Marte meo terapeut. Mina intervjuades upplevelser och yrkeserfarenheter av videotekniken i

behandlingsarbetet med metoden är mycket positiva. Den för behandlingsarbetet till nya nivåer menar de, något som enligt Abbott också skapar nya förväntningar hos klienten som tar emot behandlingen. De menar också att videotekniken hjälpt Marte meo metoden och yrkesgruppen Marte meo terapeut att öka sin legitimitet inom det akademiska kunskapssystemet. Abbott konstaterar emellertid att teknikens utveckling innebär både vinster och förluster för yrkessystemet. Hur det sociala behandlingsarbetet förhåller sig till Marte meo metoden och yrkesgruppen Marte meo terapeut i denna fråga, är något jag vidareutvecklar i min slutdiskussion.

Kommunikationsprinciperna – metodens minsta byggstenar

Hos samtliga intervjuade noteras en djup kunskap och förståelse för principerna för god kommunikation i samspelet mellan barn och föräldrar – något som också kan nämnas som ”metodens minsta byggstenar”. Principernas centrala funktion i behandlingsarbetet med Marte meo kommer sig särskilt väl till tals i A:s upplevelser och yrkeserfarenhet av metoden. Här återspeglas också tydligt hur principerna penetrerar alla parallellprocesser i behandlingen; relationen barn-förälder, förälder-terapeut och terapeut-handledare:

... Först utgår jag från barnet, vad är det barnet visar, vad behöver det? Vilka utav de här principerna har barnet, vad är det som saknas? Var i utvecklingen är barnet? Så tittar jag på hur möter föräldern barnet, hur ser föräldern barnets behov? (A).

Det viktiga är att föräldern bekräftar det han eller hon sett och hört från barnet. A:s roll är likartad gentemot föräldern i återgivningssamtalet:

... jag skall ju jobba utifrån de principerna som jag vill att föräldrarna skall jobba med, med sitt barn, så jag skall ju vara otroligt ... lyhörd och observant på reaktioner i ansiktet, ge namn på alla föräldrarnas initiativ som man pratar om ... (A).

I den gemensamma dialogutvecklingen och turtagningen är principen densamme. A väntar på föräldrarnas reaktion, benämner den, bekräftar och strukturerar det material hon skall visa utan att för den sakens skull tappa kontakten med föräldrarna:

... Men för att få till det här i rummet, lite magiskt, så handlar det ju om att jag är väldigt observant ... att jag kan följa föräldrarnas initiativ, när den vill säga någonting, när den vill kommentera något ... det måste bli liksom den här dansen --- jag måste ju vara observant på hela kroppen, eventuella känslouttryck ... hur ser läppen ut nu; 'du ler' --- och jag skall försöka få det bekräftat --- Jag måste vara så otroligt observant att det blir som att vi dansar ihop ... det är ju det som är min uppgift som Marte meo terapeut; att jag skall göra den här terapeutiska dansen samtidigt som jag skall visa ett pedagogiskt material (A).

I parallellprocessen handledningsamtalet, handlar det om samma sak; att som handledare vara observant på föräldern i den filmade återgivningen som Marte meo terapeuten visar för sin handledare:

... det är väl det man gör fel i början, att man kör sitt eget material liksom och tappar bort föräldern, och det måste ju jag som utbildad handledare, jag måste ju vara väldigt på hugget där --- och ... också titta väldigt mycket på ansiktet på den föräldern ... och jag måste ju lyssna verkligen också ... vara observant på att '*förstod föräldern dig där nu*', '*hörde hon vad du sade nu eller*' ... jag måste ju hela tiden titta och '*oj ... det här du, ok, här lyssnar han på dig ... det här tog hårt*'... (A).

A ger en levande beskrivning av sin upplevelse och yrkeserfarenhet av behandlingsarbetet med metoden, både som terapeut och handledare. I parallellprocessen återgivning- och handledarsamtal finner jag det intressant att använda Olson och Petitts (1995) definition av handledning. De ser den som en slags utbildnings- eller fortbildningssituation och menar att den alltid är en *frivillig* form av förändringsarbete med målsättningen att den handledde skall kunna bli mer kompetent i sin yrkesutövning (Olson & Petitt, 1995). Beskrivningen överensstämmer ganska bra med förhållandet både i återgivningssamtalet och i handledningsamtalet inom Marte meo behandlingen. Det handlar om att föräldern skall bli mer kompetent i sin föräldraroll och att Marte meo terapeuten också söker öka *sin* kompetens i sitt behandlingsarbete med föräldern. Handledningen inom Marte meo passar in på Olson och Petitts beskrivning av processhandledning, dvs. en typ av handledning där betoningen dels ligger på vad som händer mellan handledd-klient och handledd-handledare och dels på de likheter och paralleller som kan beskrivas i dessa olika relationer (Olson & Petitt, 1995).

Som ett genomgående tema i min studie finns Marte meo terapeuternas upplevelser och yrkeserfarenheter av de stora likheterna mellan behandlingens olika parallellprocesser. Olson och Petitts uttryck "frivillig form" pekar emellertid även på en stor olikhet. Kan graden av frivillighet vara lika hög hos föräldern (klienten) som hos Marte meo terapeuten? Den senare har frivilligt utbildat sig till Marte meo terapeut med allt vad det innebär, medan den förste (klienten) efter att först ha uppfyllt vissa premisser, sedan blivit "erbjuden" behandlingen – ofta inom ramen av social behandlingsverksamhet där klienten som Eliasson (1995) redan pekar på, som regel alltid hamnar i en försvagad position gentemot behandlaren.

Marte meo då och nu - en återblick på metodens utveckling och etablering

Efter snart två årtionden som verksam behandlingsmetod inom socialt behandlingsarbete har gehöret för Marte meo inom den kliniska behandlingsverksamheten ökat och som en konsekvens har polariseringen inom Bourdieus tänkta fält minskat. Detta återspeglas på ett tydligt sätt bl.a. i de intervjuades olika upplevelser av stöd på arbetsplatsen under utbildningstiden och efter avslutad utbildning:

... det här är en jätteklamp alltså --- jag startade utbildningen med privata pengar --- och var mammaledig ... med vad det innebär... (C).

... när jag började på behandlingsenheten, så var det sagt att vi skulle få en internutbildning, de som var intresserade, men då tänkte jag, nej, det här tekniska är ingenting för mig, jag kommer inte att klara det --- och så märkte jag att det var så intressant att jobba med det och att det kändes som att det här passade väldigt bra... (B)

Detsamma gäller förmågan att integrera och *räkna med* Marte meo i övrigt behandlingsutbud. Både A och C har fått flagga mycket själva för metoden:

... jag fick ju driva väldigt mycket själv, det var nog inte för att man inte tyckte det var bra det man gjorde, utan det var en så stor arbetsplats, med så många saker, man jobbade i team, man hade inte den kompetensen i alla team, det blev liksom terapeutens ensak att ragga ärenden, så var det (A).

... jag fick för få ärenden. För då fanns det ingen behandlingsenhet vet du ... och ... jag hade utbildningen parallellt som jag lärde mig och tog emot ärenden, men det var i för långsam takt så jag gick ju i mål på de ärenden jag fick inom förvaltningen men jag kände att jag fick för lite träning för mig själv (C).

B upplever att arbetsgruppen på behandlingsenheten utgjort ett starkt stöd i fråga om att utbilda sig, men också i fråga om att få tillfälle att utöva metoden:

... vid någon handledning eller i något sammanhang då så pratade jag om hur jag upplevde det här jobbet och vad jag gjorde och så där och så vet jag att C sade: ... '*men det här är ju perfekt för Marte meo, det är ju ett ärende som, här skulle du kunna jobba med Marte meo, skall du inte försöka?*' (B).

Det blir tydligt i studien hur väl den gemensamma arbetsplatsen integrerar Marte meo i behandlingsarbetet:

--- i den ursprungliga gruppen som vi var på behandlingsenheten så hade *alla* gått utbildningen. Så om inte alla var terapeuter så hade ju alla i alla fall de glasögonen och det tror jag har präglat vår arbetsplats ganska mycket att vi ändå tänker i kommunikation och samspelet i många ärenden. På det sättet är det ju väldigt väl integrerat i arbetsplatsen liksom (A).

Här känns det relevant att återvända till Bourdieus tanke om fältet igen. Arbetsgruppen på behandlingsenheten, inom vilken de tre intervjuade alla ingår, präglas av ett värdesystem där kommunikationsprinciper och Marte meo metoden skattas högt. Agenternas olika sociala positioner inom fältet avgör i vilken utsträckning de kan påverka värdesystemet i fråga om smak, erkännande och rätten att bedöma (Bourdieu, 1991). Både A och C har fått kämpa och flagga för Marte meo på tidigare arbetsplatser.

På den nuvarande arbetsplatsen har särskilt C i egenskap av metodansvarig, en stark position och hennes tidigare habitus styr säkerligen hennes handlingsmönster när hon väljer att ge Marte meo metoden en sådan central roll på behandlingsenheten. Det faktum att B, trots tvivel kring sin egen lämplighet som Marte meo terapeut, utbildar sig skulle kunna vara ett uttryck för en svagare social position inom fältet. Alla agents habitus präglas av det förhärskande habitus och detta stärker i sin tur fältets gemensamma värdesystem och hjälper det att avlägsna sig från andra grupper (Bourdieu, 1991). Var det därför det var viktigt att även B utbildade sig? Kan försvaret av det gemensamma värdesystemet också innebära en begränsning för behandlingsenheten och dess anställda i utförandet av socialt behandlingsarbete? A uttrycker t.ex. i sin intervju att det som behandlingsenhet är en svår balansgång att vara öppen för nya behandlingsmetoder och samtidigt på ett bra sätt förvalta den kunskap och de arbetsätt som redan finns inom personalstyrkan:

... sedan har vi inte rena Marte meo ärenden hela tiden eller jätteofta, men ... vi försöker hålla det levande --- det är ju så att det är väldigt svårt att hålla alla metoder öppna hela tiden, vi går liksom lite i perioder (A).

Marte meo inom socialt behandlingsarbete idag och framtidsutsikter

Både A och B framhåller starkt att Marte meo metoden är särskilt viktig i socialt behandlingsarbete för *föräldraskapet*, något som man på behandlingsenheten arbetar mycket med. Här har Marte meo metoden en särställning i förhållande till de övriga metoderna för föräldrastödjande arbete, menar B och hänvisar till uttrycket att ”en bild säger mer än tusen ord”:

... jag tycker att det är ett bra instrument och sedan tror jag att man kan utveckla det väldigt mycket mer, vi gör ju väldigt lite för vi har ju då mest yngre barn, men man kan säkert använda det mycket, mycket mer (A).

En annan av metodens förtjänster inom socialtjänsten menar C är föräldrarnas upplevelser av metoden som ’icke kränkande’. Utvärderingar efter genomgången behandling har visat att metoden tvärtom upplevts som stärkande av föräldrarna:

... det är lite lustigt att det har blivit den responsen för att kritiken i början var ju inte bara att den var ytlig utan också att det var ett intrång på intrigiteten just det här med filmmomentet, och ... responsen ... har ju blivit helt annorlunda på grund av att metoden gör ju filmningen på ett väldigt respektfullt sätt (C).

Hon återvänder så till barnperspektivet igen:

... och sen säger ju många att de tycker att det är så skonsamt för barnen ... för barnen behöver ju inte vara med (C).

När jag ber A, B och C att uttrycka hur de ser på metodens framtidsutsikter inom socialt behandlingsarbete är samtliga eniga om att Marte meo metoden skulle kunna användas inom fler områden än vad som görs idag. Både A och C nämner familjehemsplaceringar och arbete med adoptionsfamiljer som ett enormt användningsområde för Marte meo:

... Man kan tänka det inom flera områden vad gäller familjehemsplaceringar --- att man kan jobba med Marte meo när man skall matcha ett barn som skall placeras och att man kan jobba med det innan ... vem är det här barnet, vad behöver det här barnet, hur kan de matcha varandra?... (A).

Den naturliga dialogen och principerna för kommunikation inom Marte meo är för C en outtömlig källa till inspiration. Dessa egentliga *terapeutegenskaper* anser C vara en kunskapsbas av stort värde i analys av samspel inom *alla* slags behandlingsmetoder och här menar C att det är viktigt att börja med sig själv:

... när man ger kunskap om det här, så tror jag också man ... måste ju börja titta '*hur kommunicerar jag*', för du kan aldrig bli Marte meo terapeut om du inte kan det, om du inte har det här i dig (C).

Här kan de intervjuades svar först verka motsägelsefulla, men det kan också tolkas som om de pratar om olika saker. A och B hänvisar till Marte meo som behandlingsmetod och enligt de avgränsningar och begränsningar som det tidigare talats om, ser de Marte meos framtid främst inom föräldrastödjande verksamheter. C däremot, hänvisar till den naturliga dialogen och kommunikationsprinciperna; essensen av metoden. Med Bourdieus glasögon är detta *värdesystemet* som C menar borde genomsyra alla slags behandlingsmetoder och för att kunna ta del av det finns det ett visst socialt kapital som man som agent inom fältet måste uppfylla och här knyter jag an till A:s reaktion inför den första kontakten med Marte meo; ”det är något man måste ha i sig”.

9. Slutdiskussion

Syftet med uppsatsen var att nå ökad förståelse för Marte meo terapeutens egna upplevelser och yrkeserfarenheter av metoden. I tur och ordning försöker jag i detta avsnitt svara på både syftet och de två centrala frågeställningar som jag inledningsvis knyter till detta. För att börja med Marte meo terapeutens egna upplevelser av metoden så anser jag att de intervjuades första kontakt med metoden visar att deras upplevelse är att Marte meo betyder något mer än en behandlingsmetod för förbättrat samspel. I mångt och mycket tror jag de också ser Marte meo som en symbol för det paradigmskifte som Angelöw tangerar och som började anas inom socialt behandlingsarbete just vid tiden för metodens introduktion i Skövde 1991. Enligt Abbott är en kunskapsersättning i form av ett paradigmskifte, i förhållande till kunskapstillägg:

”more slow, but not less important” (Abbott, 1988, sid. 178). Personligen tänker jag mig detta som stora vindar som vänder ute till havs. Även om det tar tid, får de stora konsekvenser när de väl når land. Marte meos förmåga att förankra teori och praktik inom socialt behandlingsarbete gör att den dissonans jag talat om återspeglas på ett särskilt tydligt sätt i metoden. För att fortsätta metaforiskt; dissonansen förstår jag som att det varken *kan eller bör* blåsa lika hårt och friskt i alla hörn i det yrkessystem som Abbott pratar om och vars teori jag lånar i min analys. Det viktiga inom socialt behandlingsarbete är kanske framförallt att det inte blir *korsdrag*. Att man skiljer på en metods förtjänster och det salutogena, hälsofrämjande tankesättet som den samtidigt kan representera. Att man som en av mina intervjupersoner, visar en medvetenhet om att ett visst värdesystem råder men också förstår att man befinner sig på hal is om man inte dagligen ifrågasätter sig det. Utmaningen ligger enligt mig i att som behandlingsenhet inte låta det ”gå mode” i fråga om behandlingsmetoder, utan snarare hålla allt levande samtidigt. På detta sätt tror jag man bäst tillvaratar klientens behov och sina anställdas resurser. Man minskar dessutom risken att hamna i socialarbetarens eviga fälla; att gå sina egna ärenden.

Vad sedan gäller de intervjuades yrkeserfarenhet av metoden anser jag att det främst är temat ”bildens kraft” som föranleder en vidare diskussion. Enligt Abbott så skapar den tekniska utvecklingen nya förväntningar inom yrkessystemet. Mina intervjupersoner upplever att videosekvensen i Marte meo för behandlingen till ”nya nivåer” och hänvisar till bilden som det oslagbara beviset, både vad gäller behandlingens effektivitet och Marte meos kvalitetssäkring som yrkesutbildning. Här tycker jag det är viktigt att fråga sig vilka konsekvenser detta kan få för andra närliggande metoder och yrkesgrupper inom det sociala behandlingsarbetet. För att använda samma jämförelse som C i min studie; det traditionella terapisaftalet framstår för mig som något försvagat vad gäller både dess terapeut och klient. De ”pratar bara” och inom Marte meo är ju ordet lite bannlyst, här gäller ”show me” och så lite prat som möjligt till bilden. Det faktum att de dessutom inte kan synliggöra på bild att de uppnår resultat, kan i skuggan av Marte meo lätt få konsekvensen att ord och åsikter från parter inom det traditionella terapisaftalet plötsligt inte väger lika tungt som det Marte meo terapeuten och dess klient kan visa på bild. I kampen mellan existerande yrken inom systemet och de nya yrken som kommer som en konsekvens av teknisk utveckling menar Abbott att: ”the growth of professions to this date shows which has won so far” (Abbott, 1988, sid. 184). Här tror jag det är viktigt att man ser upp. Teknikens utveckling invagar oss enligt mig i en falsk känsla

av trygghet som resulterar i att vi i dagens samhälle reflekterar och moraliserar mindre kring relationer och interventioner.

För att ta ett exempel; dagens kriminalserier på tv bygger mer och mer på teknisk bevisföring som resulterar i att agenterna kan känna sig helt trygga med att de har gjort rätt i sin intervention. Tekniken besvisade det ju. Från tv soffan följer vi kanske sedan en grupp människor i deras försök att samspela och relatera till varandra på en söderhavsö. Av valda filmsekvenser dömer vi deras handlande, sätter dem i fack och bestämmer om de skall vara med eller inte. Men är det verkligen så enkelt? Kan en människas habitus verkligen fångas upp i en kort filmsekvens? Och vem beslutar vad som skall visas och varför? För att återgå till socialt behandlingsarbete; ögonblickets psykologi är alltid ögonblickets psykologi och jag tror att man skall vara försiktig i att tolka Stern som att det går att ”frysa den” och vid uppspelandet nå dit igen. Den är upplevelsebar men inte mätbar. Däremot inte sagt att bilden inte ger kraft åt Marte meo behandlingen och att den skall utnyttjas på det professionella sätt som Marte meo terapeuten trängtats till. Jag tror att all förmåga till förändring i vårt beteende initieras av en känslomässig upplevelse i vårt inre och att Marte meo därför också blir oerhört attraktiv då den, som min studie bekräftar, just genom bilden ger möjlighet till sådana upplevelser.

Så till den centrala frågeställningen: vilken är Marte meo terapeutens bild av essensen av Marte meo, dess etablering, utveckling och framtid inom socialt behandlingsarbete? Enligt mina intervjupersoner finns mycket av essensen i det redan behandlade temat ”bildens kraft”. Angående metodens etablering och utveckling pekar resultatet i min studie på att Marte meo vunnit mark inom socialt behandlingsarbete på ett långsamt men säkert sätt. Här finner jag det intressant att nämna den fasta övertygelsen om metodens potens och effektivitet inom behandlingsammanhang som bl.a. intervjuperson C vittnar om. Både den första upplevelsen av metoden, sättet att kämpa för utbildningen och oberördheten inför kritiken som fanns kring metoden får mig nästan att tänka på en upplevelse av religiöst slag eller något som liknar reaktionen hos mamman som såg den kontakt Aarts fick med hennes autistiska pojke och därför utbrast: ”Can’t you show me how to do that, can’t you teach me how?” (Aarts, 2000, sid. 26). Marte meo terapeuterna i min studie förlägger metodens framtid främst inom socialt behandlingsarbete med föräldraskapet och anger här familjehemsplacering och adoptionsärenden som viktiga dimensioner. C framhåller också att metodens kommunikationsprinciper ger metoden en kunskapsbas av stort värde i analys av

samspel inom alla slags behandlingsmetoder inom socialt behandlingsarbete. Här får jag igen en känsla av Marte meo metoden som ”frälsaren” och tycker att C:s upplevelse är ett tydligt exempel på hur Marte meo metoden utöver behandlingsmetod, för vissa också kommer att symbolisera ett *förhållningssätt* inom socialt behandlingsarbete.

Så till den andra centrala frågeställningen i uppsatsen; hur ser Marte meo terapeuten på Marte meo metodens förhållande till generella problem och frågor som de om förankring av teori och praktik och de om forskningsbehov inom socialt behandlingsarbete? Här hävdar jag att min studie återigen visar på metodens förmåga att återspegla generella förhållanden, i detta fall polariseringen mellan teori och praktik och frågan om forskningsbehov inom socialt behandlingsarbete. Som en röd tråd genom hela arbetet löper motsägelser kring Marte meo metodens behov av teori eller inte. Jag finner Aarts ställningsatagande i detta oerhört intressant, särskilt i förhållande till det teoribehov som finns hos utövare av metoden. Genom att höja sitt sociala kapital på marknaden och sin position som agent i det sociala fältet har Aarts skyddat sin grundtanke om Marte meo metoden som ett praktiskt arbetsverktyg inom socialt behandlingsarbete. Detta utan att teorisera sin metod. Många av de som försöker *uttrycka* denna grundtanke i sitt sociala behandlingsarbete (t.ex. Marte meo therapist-Supervisors och Licenced Supervisors) har emellertid tagit på högsta allvar att teorisering är det första vetenskapliga kravet för en metod, och teoriserar dessto mer. Här känner jag att det finns två viktiga linjer att följa. För det första; Aarts vill undvika en glidning mellan ordet och bilden i Marte meo behandlingen och insisterar med ”show me” i stället för verbaliseringar och tolkningar. Hur undviker man samma glidning mellan Aarts bild av Marte meo och det som andra i efterhand försökt verbalisera och teorisera kring den? Kanske genom att sätta rätt rubrik och signatur på det man teoriserar? Något så centralt som kommunikationsprinciperna inom metoden går t.ex. inte att hitta i ”Basic manuel” (Aarts egen manual och ett av de få initiativ hon tagit till att verbalt förklara sin metod). Detta på grund av att det inte är hon som ställt upp dem. De föds i stället ur bl.a. svenska Marte meo terapeuters försök att hitta begrepp för Aarts arbete och har även influerats av Stern och Trevarthens tankar och teorier. De är alltså till stor del summan av en *tolkning* av Aarts tankar och *andras* teorier men ändå kända som något av ”essensen av metoden”. Tillvägagångssättet med tillkomsten av det man idag kallar ”samspelsteori” har varit ett annat. Grundarna Hedenbro och Lidén syftar med teorin till att förklara med ord, varför och på vilket sätt Marte meo visar sig vara så effektiv i behandlingsammanhang. Teorin utgör en del i en svensk högskoleutbildning

sedan ett flertal år tillbaka och genom att inte blanda in begreppet Marte meo i rubriken för teorin tycker jag Hedenbro och Lidén undviker glidningen mellan ”teorisering” och vad Aarts vill ”show us”. De hittar en balansgång mellan en strävan efter att verbalt kunna förklara essensen och de verksamma faktorerna i Marte meo och att samtidigt respektera Aarts tanke om Marte meo som en praktisk arbetsmetod. För det andra, och här kommer jag in på något mycket större som egentligen kräver sitt eget sammanhang för en diskussion; är gällande vetenskapliga normer för vilket värde en teori och metod skall ha, helt aktuella idag? Enligt Abbott försvagas ett yrke om dess teoretiska kunskapsystem inte uppfyller ”... three tasks – legitimation, research and instructions...” (Abbott, 1988, sid. 56-57) och den kritik metoden till en början stötte på kan antas bekräfta det. Samtidigt visar min studie att i motsats till vad Abbott säger har yrkesgruppen Marte meo terapeut utvecklats mot en allt starkare juridiktion. Både metoden och yrkesgruppen har, som Wrangsjö i Hedenbro & Wirtberg (2000) säger; blivit *ett begrepp* inom socialt behandlingsarbete. Och detta helt utan avhängig teori.

I detta sammanhang tycker jag att forskning inom socialt behandlingsarbete får en viktig roll. Borde inte metodernas- och yrkesgruppers värden inom socialt behandlingsarbete i hög grad bedömas utifrån sin effektivitet och de resultat de presterar i klienthänseende? Min studie visar inget gediget uttryckt behov av forskning kring Marte meo metoden. Vad kan det bero på? Ju mer man arbetar med Marte meo, ju mer ser man hur potent och komplex metoden är, säger både A och C i intervjuerna. Är det därför ett sammanträffande att det just är terapeut B (som i förhållande till A och C har mindre yrkeserfarenhet av metoden) som åberopar mer forskning kring metoden? Om man drar saken till sin spets skulle detta kunna betyda att det är socialarbetarens eget goda omdöme som avgör olika behandlingsmetodernas effektivitet, potential och eventuella forskningsbehov. Denvall och Vinnerljung (2006) är inne på samma spår när de förvånas över hur lite forskning det egentligen förekommer på interventioner gjorda inom socialt behandlingsarbete. Detta trots att det många gånger handlar om svåra ingripanden som t.ex. omhändertagande av ett barn. Utöver politiker- och forskningsvärldens ansvar för att relevant forskning utförs vid rätt tillfälle skulle jag också vilja belysa det personliga ansvar som jag menar att alla yrkesverksamma inom socialt behandlingsarbete har i forskningsfrågan. Må vara att även Marte meo metoden drabbas av den generella frånvaron av kunskaper om konsekvenser av socialt behandlingsarbete som Denvall och Vinnerljung (2006) pekar på. Det gäller att efterlysa forskning och utvärdering kring de behandlingsmetoder som används på arbetsplatsen.

Hedenbros och Axbergs avhandlingar ger ny tyngd åt Marte meo metoden, men jag vill också här slå ett slag för forskning av ”upplevelsesidan”. Jag håller med Hettrel i att denna infallsvinkel är så mycket mer än bara ett komplement till yttre och objektiva informationer inom forskning på socialt behandlingsarbete.

Avslutningsvis några ord om min egen upplevelse av Aarts och Marte meo metoden. Inom filosofi och historievetenskap har man kommit fram till att: ”steady, incremental change in specific facts and methods ultimately required general, paradigmatic change...” (Abboot, 1988, sid. 179). Marte meo utgör enligt mig ett stort bidrag till det paradigmskifte jag redan talat om och som jag tror är viktigt för socialt behandlingsarbete. Redan Albert Einstein betonade ju vikten av att vi behöver ett nytt sätt att tänka när han skrev följande: ”vi kan inte lösa ett problem om vi tänker på det sätt som orsakade problemet”. Det finns enligt mig också något helt unikt och stort i allt det enkla kring Marte meo. Något som är svårt att ta på. Något som inte syns vid en första granskning av vare sig metoden, teorikopplingar eller utbildningssystemet men som samtidigt genomsyrar precis just allt det. Ödmjukhet är ett ord som känns rätt och som jag även tycker återspeglas i Aarts uttryck: ”having the know how. And now passing it on” (Aarts, 2000, sid. 27). Vishet är ett annat och det tycker jag Aarts vittnar om bl.a. i sin förmåga att knyta an till en naturlig modell som hon beskriver så här: ”it is the strenght that makes subtle detailed structures look seemingly simple” (Aarts, 2000, sid. 21). Kanske är det detta som är det unika? Att Marte meo erbjuder oss just det som den också gömmer för oss? Något som finns *bakom* Aarts uttryck ”keep it simple” (Aarts, 2000, sid. 35). Abbott menar att: ”... while clients appreciate the simple case that shows them how professional knowledge works, they will not treat as professional a skill whose knowledge is *all* obvious to them...” (Abbott, 1988, sid. 104). Mycket av essensen i metoden finns enligt mig i mellanrummet av videosekvenser, bekräftelser och rätt tagna turer. Det handlar om ytterst mänskliga värden, vars närvaro jag anser att främst Marte meo terapeuten ansvarar för i behandlingssituationen. Det är värden som terapeuten bär med sig eller som A uttrycker det ”det jag hade i mig” och de kommer till uttryck i dennes förmåga att på ett professionellt och mänskligt sätt möta upp med Aarts grundtanke och intention med Marte meo, eller som C säger: ”du kan aldrig bli Marte meo terapeut om du inte har det här i dig”. Som en avslutning på denna uppsats och som ett uttryck för vad jag tycker ”*det här*” är i Marte meo, använder jag mig av den danske filosofen Soren Kirkegaard:

Till eftertanke

Om jag vill lyckas med att föra en människa mot ett bestämt mål
måste jag först finna henne där hon är och börja just där

Den som inte kan det lurar sig själv när hon tror
att hon kan hjälpa andra

För att hjälpa någon måste jag visserligen förstå mer än vad hon gör
men först och främst förstå det hon förstår

Om jag inte kan det så hjälper det inte att jag kan och vet mera
Vill jag ändå visa hur mycket jag kan så beror det på att jag är fåfång
och högmodig och egentligen vill bli beundrad av den andra
istället för att hjälpa henne

All äkta hjälpsamhet börjar med ödmjukhet inför den jag vill hjälpa
och därmed måste jag förstå att detta med att hjälpa
inte är att vilja härska utan att vilja tjäna

Kan jag inte detta så kan jag inte
heller hjälpa någon

Sören Kirkegaard

dansk filosof

8. Litteraturförteckning

- Aarts, M (2000) *Marte Meo Basic Manual*. Harederwijk: Aarts Productions
- Abbott, A (1988) *The System of Professions – An Essay on the Division of Expert Labor*. Chicago: The University of Chicago Press
- Angelöw, B (2002) *Friskare arbetsplatser – att utveckla en attraktiv, hälsosam och välfungerande arbetsplatsid*. Lund: Studentlitteratur
- Axberg, U (2007a) *Assessing and treating three to twelve-year-old displaying disruptive behaviour problems*. Göteborg: Kompendiet AB
- Axberg, U (2007b) *Psykologiska Institutionen – personal* (elektronisk), Psykologiska Institutionen på Göteborgs Universitets officiella hemsida <<http://www.psy.gu.se/personal/AxbergSv.htm>> (2007-06-10)
- Berg Brodén, M (1997) *Mor och barn i Ingenmansland – intervention under spädbarnsperioden*. Stockholm: Liber AB
- Bourdieu, P (1997) *Kultur och kritik*. Göteborg: Bokförlaget Daidalos AB
- Denvall, V & Vinnerljung, B (red) (2006) *Nytta och fördärv – Socialt arbete i kritisk belysning*. Stockholm: Natur och Kultur
- Egidius, H (1997) *Psykologilexikon*. Stockholm: Natur och Kultur
- Eliasson, R, (1995) *Forskningsetik och persektivval*. Lund: Studentlitteratur
- Familjehuset (2007) *Familjehuset start* (elektronisk) Familjehusets officiella hemsida <<http://www.karlstad.se/vardstod/bufvs/familjeakt/shtml>> (2007-06-10)
- Hettrel, C & Lindqvist, A (2006) *Marte meo – en hållbar intervention? - en beskrivning av det observerbara och icke observerbara i en utvärdering av behandlingsmodellen marte meo inom socialtjänsten*. Sigtuna: FoU 2006:3, Sigtuna kommun, Socialförvaltningen
- Hedenbro, M & Wirtberg, I (2000) *Samspelets kraft*. Stockholm: Liber AB
- Hedenbro, M (2006) *The Family Triad – the interaction between the child, its mother, and father from birth to the age of 4 years*. Stockholm: Department of Woman and Child health, Child and Adolescent Psychiatric Unit, Astrid Lindgrens Children's Hospital, Karolinska Institutet, Stockholm
- Hedenbro, M & Lidén, A (2006) *Samspelsteori*. (elektronisk), Hedenbro Institutets officiella hemsida <<http://www.hedenbro.se/samspelsteori>> (2007-03-20)
- Hedenbro, M (2007a) *Presentation*. (elektronisk), Hedenbro Institutets officiella hemsida <<http://www.Hedenbro.se/startside>> (2007-06-10)
- Hedenbro, M (2007b) *Forskning*. (elektonsik), Hedenbro Institutets officiella hemsida <<http://www.Hedenbro.se/startside>> (2007-06-10)
- Hedenbro, M & Lidén, A (2007) *Samspelsteori – vad är det?*.(elektronisk), Hedenbro Institutets officiella hemsida <<http://www.Hedenbro.se/samspelsteori>> (2007-03-20)
- Hettrel (2006) *Fem berättelser om marte meo metoden*. Ersta: D-uppsats i Magisterutbildning, Socialt Arbete, Ersta Sköndals Högskola
- Lagerblad, D & Sundelin, C (2003) *Risk och prognos i socialt arbete med barn - Forskningsmetoder och resultat*. Stockholm: Förlagshuset Gothia AB
- Lidén, A (2005) *Om företaget – personliga utbildningar och erfarenheter*. (elektronisk), Lidéns officiella hemsida <<http://www.a-liden.se/om.htm>> (2007-06-10)
- Olson, H & Petitt, B (1995) *Mötespunkter – Några professionella verktyg i interaktionistiskt förändringsarbete*. Stockholm: Mareld
- Patel, R & Davidsson, B (1994) *Forskningsmetodikens grunder*. Lund: Studentlitteratur
- Socialhögskolan (2006) *Råd och anvisningar inför uppsatsarbetet*. Lund: Socialhögskolan, Lunds Universitet

Svenska Marte meo-föreningen (2007) *Handledare, utbildare*. (elektronisk), Svenska Marte meo-föreningens officiella hemsida <<http://www.martemeoforeningen.se>> (2007-05-10)

Uppsala Universitet (2007) *Kontakt med UU*. (elektronisk), Uppsala Universitets officiella hemsida <http://info.uu.se/fakta.nsf/sidor/kontakt.med.idC0.html><http://> (2007-11-06)

Referenslitteratur

Antonovsky, A (1995) *Hälsans mysterium*. Stockholm: Natur och Kultur

Axberg, U (2007) Assessing and treating three to twelve year-old displaying disruptive behaviour problems. (elektronisk), Psykologiska Institutionen, Göteborgs Universitets hemsida <<http://www.samfak.gu.se/aktuellt/nyheter>> (2007-05-18)

Axberg, U, Hansson, K, Broberg, A & Wirtberg, I (2006) *The Development of a Systematic School-Based Intervention - Marte meo and Coordination Meetings*. Family Process, vol. 45

Gilje, N, & Grimen, H (1995) *Samhällsvetenskapens förutsättningar*. Göteborg: Bokförlaget Daidalos AB

Faktablad (2004a) *Den utvecklingsstödjande dialogen*. Karlstad: Familjehuset

Faktablad (2004b) *Marte meo*. Karlstad: Familjehuset

Hansson, K & Sundelin, J (red.) (1995) *Familjeterapi*. Lund: Studentlitteratur

Icart (2007) *International Center for Aggression Replacement Training*. (elektronisk), ICART's officiella hemsida

<[http://www.aggressionreplacementtraining.org/home/Goldstein remembrance](http://www.aggressionreplacementtraining.org/home/Goldstein%20remembrance)> (2007-06-10)

Jarrick, A & Josephson, O (1996) *Från tanke till text*. Lund: Studentlitteratur

Meeuwisse, A & Swärd, H (2003) *Den ocensurerade verkligheten*. Stockholm: Karlssons bokförlag

Nilsson, K & Sunesson, S (1988) *Konflikt, kontroll, expertis*. Lund: Studentlitteratur

Osterman, G & Wirtberg, I (2005) Marte meo – metoden som hjälper nyblivna adoptivföräldrar med anknytningen. *Att adoptera*, 6, 8-10

Stern, D.N. (1996) *Moderskapsinstallationen*. Stockholm: Natur och Kultur

Thurén, T (1992) *Orientering i källkritik – är det verkligen sant?*. Solna: Solna Esselte Studium

Trevarthen, C (1979) *Before speech - The beginning of interpersonal communication*. Cambridge: University Press

Trevarthen, C (1981) *Psychology of infants*. Scientific Foundations of Paediatrics Med. Books Ltd, second edition

University of Edinburgh (2007) *Contact*. (elektronisk), Edingburhs Universitetets officiella hemsida <<http://www.ed.ac.uk/contact/>> (2007-11-08)

Weiner, A, Kuppermintz, H & Guttman, D (1994) *Video home training (the Orion project) - a short-term preventive and treatment intervention for families with young children*. Family Process, Vol 33

Marte meo utbildning och forum

Enligt den Svenska Marte meo-föreningens officiella hemsida används Marte meo metoden idag i ett femtontal länder både i Europa, Asien och Afrika och finns att tillgå i en serie program, som innehåller konkreta och detaljerade informationspaket om mänsklig interaktion och utveckling inom många olika områden. Dessa paket innehåller alla i sin tur kunskap om:

1. Hur man identifierar tillfällen och möjligheter till utveckling.
2. Vilka naturliga stödjande beteenden som behövs för att främja utvecklingen och
3. Hur denna kunskap kan inkoorporeras i individens naturliga miljö så att nya färdigheter kan tillämpas på ett så effektivt sätt som möjligt.

Fokuseringen ligger fortfarande på barn –och ungdomar, men det finns också program utformade för så vitt skilda områden som t.ex. äldreomsorg, positivt ledarskap och vård av missbrukare. För att kunna använda Marte Meo i egen yrkesutövning, krävs en utbildning under handledning där man för egen del lär sig att utgå från metodens utvecklingsstödjade kriterier i sitt arbete. Från svenska Marte meo föreningen kan efter avslutad utbildning ett numrerat kursbevis erhållas, medan utbildningsbeviset beställs hos Maria Aarts. Marte meo utbildningen har två olika inriktningar, som utgår från det arbete och den grundutbildning som personen i fråga har (Svenska Marte meo föreningen, 2007).

Marte meo Vägledare är den praktiska inriktningen på utbildningen som främst riktar sig till pedagoger som vill använda metoden i sitt arbete inom skola barnomsorg eller annan omsorg. Den rekommenderade utbildningstiden är 150 timmar och fem avslutade vägledningssupplett med påvisbar process. Utbildningen hålls av Marte Meo utbildare och examinationen sker av en Marte Licenced Supervisor (Svenska Marte meo föreningen, 2007).

Marte meo Therapist är den första av terapeututbildnings tre titlar. Den vänder sig främst till professionella i arbete med familjebehandling. Utbildningen bygger på att man arbetar parallellt med olika behandlingssupplett och utbildningslängden kan därför variera. Den rekommenderade tiden är dock 150 timmar samt fem avslutade ärenden

med påvisbar process. Utbildningen hålls av Marte Meo utbildare (Marte meo Supervisor eller Licenced Supervisors) och examinationen sker av en Marte meo Licenced Supervisor (Svenska Marte meo föreningen, 2007).

Marte meo Supervisor

Vidareutbildningen från terapeut till handledare ger berättigande att handleda och utbilda terapeuter och vägledare. Behörighetskravet är att man skall ha arbetat som terapeut/vägledare och samtidigt handleda en grupp som avser blir terapeuter (Svenska Marte meo föreningen, 2007).

Marte meo Licenced Supervisor

Det sista steget leder till titeln Marte meo Licenced Supervisor och utbildningen som sker hos Maria Aarts, ger rätt att utbilda och handleda Marte meo Supervisors. Enligt svenska Marte meo föreningens hemsida finns idag åtta verksamma Marte meo Licenced Supervisors. Utöver de nätverk och handledningstillfällen som olika Marte meo Supervisors ordnar sinsemellan, fyller Licenced Supervisor också en viktig funktion när det gäller just handledning för Marte meo Supervisors (Svenska Marte meo föreningen, 2007).

Marte meo föreningen i Sverige

Med det växande intresset för metoden skapades ett behov av ett gemensamt forum och 1994 startades i Sverige den första nordiska Marte meo föreningen (Hettrel, 2006). Det är en ideell förening för personer som har intresse för, eller arbetar med Marte Meo metoden. Föreningen har till uppgift att verka för Marte Meo som arbetsmetod, samt att främja dess utveckling och användning inom olika områden som rör samspel och kommunikation. Möjligheten att genom föreningen kunna utbilda sig i Sverige betydde mycket för metodens spridning och etablering inom landet. 1998 hölls den första Nordiska Marte meo kongressen som sedan dess återkommit vartannat år (Svenska Marte meo föreningen, 2007).

INTERVJUGUIDE

Kan du berätta hur du kom i kontakt med Marte meo metoden och varför du valde att utbilda dig till Marte meo terapeut? (tid för utbildning, upplevelse och erfarenhet av utbildningen)

Vilken stöttning känner du att din arbetsplats gett dig under utbildningen och senare i ditt yrkesutövandet som Marte meo terapeut? (integrering av Marte meo metoden i arbetsplatsens målsättning, skillnader mellan utbildningstillfället och dagens situation?)

Aarts menar i sin "Basic Manual" att en av metodens begränsningar faktiskt kan vara arbetsplatsen och dess attityder. Organisationen runt Marte meo terapeuten måste från utbildningstarten vara beredd att satsa både tid och pengar på utbildning, handledning, teknisk utrustning etc. I organisationens målsättning måste också Marte meo vara medräknad som behandlingsmetod som skall hjälpa arbetsplatsen och det övriga behandlingsutbudet att nå arbetsplatsens målsättning. Hur tycker du detta varit för dig? Jämför gärna tiden för utbildning med din nuvarande situation. Finns det några skillnader, i så fall vilka?

Om vi relaterar till teorier, vart vill du placera Marte meo metoden? Här vill jag referera till Björn Wrangsjö som skrivit förordet i boken "Samspelets kraft" av Monica Hedenbro och Ingegerd Wirtberg. Han pratar där om den spänning och tydliga motsättningar som fanns under 1970 och 80-talet mellan individualterapi och familjeterapi respektive psykodynamisk och systemiskt tänkande. I detta spänningsfält (som han för övrigt ser som ganska upplöst nu under 90-talet) menar han att Marte meo utgör en typisk exponent för en metod som står med en fot i vardera läger. Metoden fokuserar både på det enskilda barnets utveckling och behov och samtidigt också på den samspelsprocess i vilket barnet ingår.... Håller du med om vad Wrangsjö säger? Vilken är din bild av metoden i den här frågan?

Den moderna utvecklingspsykologin pratar om det kompetenta och observerande spädbarnet och fastlägger som en självklarhet att vi föds olika men att vi till stor del också är formbara redan i fosterstadiet. Kända teorier inom den här ramen är t.ex. Bowlbys anknytningsteori och Sterns teori om självutveckling. Marte meo metoden har med tiden börjat kopplas alltmer till dessa teorier och även till andra teorier som t.ex. systemteori och salutogen teoribildning. Tycker du att dessa kopplingar stämmer? Finns det andra teorier som du tycker är relevanta i samband med Marte meo metoden? Kan du i så fall ge några exempel på hur Marte meo förankrar dessa tankar och teorier i det praktiska behandlingsarbetet?

Hur upplever du själv behovet av teorikoppling kring Marte meo metoden? (finns det en förståelse för det behov som universites- och akademikervärlden har, nämn något om samspelsteori etc.)

Hur vill du beskriva Marte meo metodens relation till andra behandlingsmetoder, åtgärder eller insatser inom socialt behandlingsarbete? (metoden som ensam

behandlingsinsats jfr. med metodens komplementära funktion - vad i Marte meo metodens struktur inverkar på dessa olika funktionssätt?)

Förutom att uteslutas som behandlingsmetod i individualterapi (då Marte meo handlar om individen i samspel med andra och sin omgivning) nämner Aarts också att det är svårt att uppnå ett lyckat resultat med metoden i alltför svåra fall. Det krävs bl.a. engagemang och vilja till utveckling hos alla parterna i behandlingen. När tycker du att Marte meo inte fungerar?

Trots det omfattande intresset för Marte meo som behandlingsmetod, så hävdar jag i denna uppsats att det fortfarande finns förhållandevis lite forskning och utvärderingar utförda i Sverige på enbart Marte meo metoden som sådan och dess effekter i behandlingssammanhang. Hur är din inställning till mitt påstående? Känner du ett behov av mer forskning kring Marte meo i ditt dagliga behandlingsarbete med metoden?

Marte meo metoden har ibland fått beskrivningen som ”ytlig” och ”enkel”. Vilka är dina kommentarer och upplevelser av detta? (vad tror du kommentarerna bottenar i, har en utveckling skett och i så fall varför?)

Begränsningarna inom Marte meo enligt Aarts, finns på flera olika plan. Hon menar t.ex. att Marte meo kan tillämpas inom olika verksamheter men att detta inte ger Marte meo terapeuten tillgång till expertis inom alla olika verksamheter som Marte meo tillämpas på (individual knowledge). Hur ställer du dig till detta? (åsikter om den nya inriktningen ”vägledare”, skillnader mellan olika grundutbildningar vad gäller att ta till sig utbildningen etc)

Centralt i metoden är det starka fokuset på barnet. Man strävar efter att se barnets behov och initiativ. Aarts betonar vikten av att uppfatta barnets känsla rätt för att kunna hjälpa barnet. Hur använder du dig av de här tankarna i behandlingsarbetet med Marte meo?

Varje barn ställer olika krav på sin omgivning samt dess familjesystem. Det är därför viktigt att varje metod anpassas och förstås efter det specifika sammanhang och den kultur som utgör varje individs levnadsvillkor, menar Hedenbro och Wirtberg vidare. Klarar Marte meo den här anpassningen tycker du? Vilka byggstenar i metoden tycker du bidrar till att det är så/inte är så?

Med ”startingpoint” menar Aarts det bekymmer eller problem som föräldrarna eller vårdgivarna anser sig ha med sitt barn/barnet. Hon menar att det är viktigt att vara öppen och flexibel gentemot föräldrarnas eller vårdgivaras formulering av detta. Det gör inget om problemet verkar litet eller väldigt ”allmännt”. Hur tycker du att din egen och behandlingens flexibilitet i denna fråga är? Kan föräldrarnas initiativ till dig (startingpoint) också fungera som en barometer i den bemärkelsen att du som terapeut också får en uppfattning om vart de är, vilken uppfattning av situationen som är deras etc?

Aarts pratar i sin ”Basic Manual” om den *naturliga dialogen* där det finns ett flöde och där respons och initiativ går om vartannat på ett naturligt sätt. Liksom en trio som spelar vacker musik är parterna utelämnade åt ett inbördes samspel som kräver ömsesidig lyhördhet. I behandlingsarbetet med Marte meo presenterar Aarts ett flertal ”verktyg”; kommunikationsprinciper, i strävan efter att uppnå den här typen av dialog och samspel. Kan du utifrån dessa principer berätta hur du i behandlingsarbetet med Marte meo metoden strävar efter att förbättra samspelet mellan barn och föräldrar. Hur når man den här naturliga dialogen och vad kännetecknar den?

Hedenbro och Wirtberg menar i sin bok ”Samspelets kraft” att bilden är ett otroligt kraftfullt medel i försöket att förstå och möjliggöra möten. De menar att en kraft och kreativitet frigörs i bilden som ett ovärderligt komplement till samtalet. Känner du igen något av detta? Kan bilden hjälpa till i den förankring vi nyss pratade om? (Hur vill du i övrigt beskriva arbetet med videokameran i behandlingsarbetet med Marte meo metoden? Krävs det någon särskild pedagogisk skicklighet? Hur går det till när du väljer ut vilken del av filmen du vill visa i återgivningen?)

Går det mode inom behandlingsmetoder? (hur står sig Marte meo i ”konkurrensen” med andra metoder inom behandlingsutbudet på Familjehuset?)

Är Marte meo en viktig metod inom socialt behandlingsarbete tycker du? På vilket sätt i så fall?

Hur ser du på Marte meos framtidsutsikter som behandlingsmetod inom socialt arbete?

MARTE MEO SUPERVISERS specifika frågor till A och C:

Hur kom det sig att du valde att utbilda dig till Marte meo Supervisor? (tid för utbildning, upplevelser och erfarenhet av utbildning)

Hur upplever du generellt sett arbetet som handledare?

Man brukar nämna återgivningsamtalet och handledarsamtalet som en parallellprocessid. Kan du berätta vilka likheter du tycker dig hitta mellan dessa två samtal och även belysa skillnaderna om du tycker att det finns några?

Vart vänder du sig som handledare när du behöver hjälp och stöd? (kan man kontakta en Marte meo Licenced Supervisor, nätverkskontakter?)

Hur säkras kvaliteten i behandlingsarbetet med Marte meo metoden tycker du? (kontroll av kvaliteten på Marte meo terapeutens arbete, ansvar och skyldighet som handledare i denna fråga)